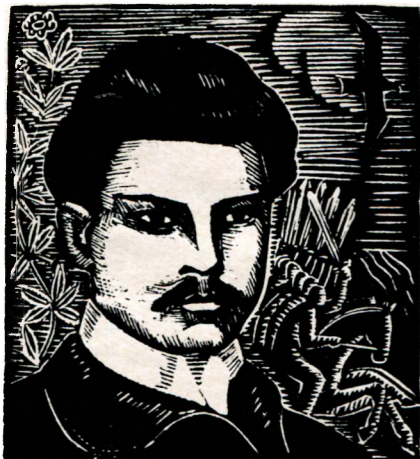

М

Б

ПЕРЛИНИ СВІТОВОЇ ЛІРИКИ

МАКСИМ
БОГДАНОВИЧ

МАКСИМ
БОГДАНОВИЧ

ЛІРИКА

ВИДАВНИЦТВО ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
«ДНІПРО» · КИЇВ — 1967

С(Біл.)
Б73

Переклад з білоруської

КИЇВСЬКА КНИЖКОВА ФАБРИКА «ЖОВТЕНЬ»

7—4—4
499—67М

РЕЧНИК БІЛОРУСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Він згорів на 26-му році. Про радощі і смутки його недовгих літ оповів батько поета, затамувавши біль по великій втраті: «Так багато фатального в його передчасно погаслім житті, що мимохіть спадає на думку образ давньої Мойри, котра була для нього винятково жорстока й грубо насміялась над усіма його мріями й надіями, принаймні наскільки стосувалось це його особисто»¹. А втім, замкнувшись у своїй кімнаті в Ялті, щоб у цілковитій самотині померти, не скаржився поет на фатальність долі. І вже ослабленою рукою написав свої останні чотири рядки, в яких ідея незмарнованості життя висловлена якнайскромніше і водночас якнайглибше:

В країні ясній, де я вмираю,—
У білій хаті, над синню бухти,
Я не самотній, я книгу маю
З друкарні пана Мартина Кухти.

У видавництві Мартина Кухти 1913 року у Вільні вийшла перша й остання збірка Максима Богдановича «Вінок». Та ім'я його як поета, критика та публіциста не сходило зі сторінок преси

¹ Матеріали до біографії Максима Адамовича Богдановича. Зб. «Беларуская літаратура», Мінськ, 1960, стор. 209.

десять років (1907—1917), а повне видання творів, здійснене в 1927—1928 роках, складає два томи. Талант і невичерпна енергія пророкували М. Богдановичу бути класиком білоруської літератури, великим поетом ХХ віку.

Максим Адамович народився в Мінську 9 грудня 1891 року. Дитинство його проходить в Гродні. Коли Максимові було п'ять років, померла його мати. Батько того ж року переїхав до Нижнього Новгорода. Тепер він сам уже доглядає за дітьми і сам учив та виховував їх. У домі Адама Юр'євича панує інтелектуальна атмосфера. Добірна бібліотека має все краще, що вийшло в світі. У Богдановичів збирається цвіт інтелігенції. Точаться суперечки, які, звичайно, не могли не вплинути на обдарованого й допитливого Максима.

Швидко летів час. Гімназія. Тут майбутній поет і його брат марять революцією... Максим на шістнадцятому році оголошує себе... анархістом. Цікавиться відповідною літературою. Ще в гімназії починає — це вже серйозно і на все життя — студіювати білорусистику.

...При злитті Волги й Оки живуть, крім сім'ї батька поетового, ще й дві родини тіток. Тут зберігаються вивезені з чарівних лісів прадавні звичаї й обряди. Справляються «дзяди», коляди і т. п. З уст тіток чує Максим білоруську казку, пісню, крилаті слова. Адам Юр'євич походив

з селян-кріпаків, бабуся й прабабуня поета були прекрасними знавцями й оповідачками казок. Максим самотужки оволодіває цією дорогою йому мовою. Він міг стати російським поетом, адже вправно писав вірші і російською мовою. Але, як пише батько, «сміливо вирішив подолати величезні труднощі, щоб оволодіти рідною мовою своїх предків, і оволодіти настільки, щоб писати нею вірші й збагатити цю мову новими художніми формами. І до цієї мети йшов цілком свідомо. Йому хотілося показати, що ніякий розмір, ніяка форма не чужі білоруській мові. Які труднощі подолав на цьому шляху, свідчать залишені ним рукописи й зошити. Скільки там виписок із словників, збірників та стародруків! Який з поетів, що ввісав білоруську мову з молоком матері, підняв цей тяжкий, марудний тягар? А він, слабогрудий, кволий, підняв. І ніс його терпеливо»¹.

1911 рік — рік зрілості поета. Максим закінчує гімназію і їде на канікули в Білорусію, щоб знаний з казок і книг свій край побачити на власні очі. Знайомиться з ентузіастами й сподвижниками молодого національно-визвольного руху у Вільні. Місяць живе на селі. Повертається звідти багатий враженнями, з новими віршами й жадобою послужити рідному народові.

¹ Матеріали до біографії, стор. 201.

Кінчає юридичний ліцей в Ярославлі в 1916 році. Їде працювати до Мінська, куди ведуть усі його помисли. Молодий орел випростав крила до самостійного лету... Кидається у вир суспільної праці.

З тривожним передчуттям розлучається батько з сином: з дванадцяти років з'явилися у Максима ознаки туберкульозу. Великі спустошення вчинила та невилгойна тоді хвороба в домі Богдановичів: померла мати, гинули одне за другим діти. Вже двічі був Максим біля Чорного моря і ось у лютому 1917 року від'їжджає втретє. Мінська молодь організовує йому прощальну зустріч... Останнім часом Максим мав високу температуру... Казав, що в гарячці краще пишеться — у такому хворобливому стані кінчав свою знамениту «Погоню». Через розладнані війською залізниці з великими труднощами добирался до Ялти. Чотири дні шукає кімнати, нарешті оселяється біля самого моря. Стікаючи кров'ю, складає білоруський буквар — хвилююча деталь, яка так ріднить його з Шевченком!

25 травня 1917 року, не сповістивши навіть адреси батькові, щоб не тривожити його, помирає в самотності...

* * *

Дев'ятнадцятий вік, такий щедрий для багатьох літератур, для білоруської не був сприятливий.

Царат переслідував усе національне. Коли читаєш третій том «Белоруссов» академіка Карського, цей найповніший реєстр білоруських письменників дожовтневого часу, маєш враження занедбаного кладовища: могили без пам'ятників, пам'ятники без могил. Деякі твори уцілили без імен авторів, деякі імена — без творів. Та було б помилкою уявляти і ХІХ століття у цій літературі як безводну пустиню. Ніколи, в найжорстокіших умовах, не замовкала душа волелюбного народу, не пересихали його уста...

Початок ХХ віку потужним плугом революції 1905 року переорює облоги Білоруццини. Дружною рунню проростають численні таланти. Чуються голоси Янки Купали та Якуба Коласа — лідерів білоруського Відродження. Перед письменниками початку ХХ сторіччя постає завдання: за якихось десять років наздогнати те, що інші літератури зробили за століття. Треба увібрати культурні здобутки світових літератур і зробити свій вклад у вселюдську скарбницю, бо тільки, як міркує Богданович, жебраки беруть, а нічого не дають свого. Поет вірить у майбутнє прогресивної своєї літератури, бо «не на грошових справах держиться вона і ніколи не підчистити чоботи капіталу».

Богданович був не тільки талановитим поетом, але й основоположником білоруської критики.

Зокрема, був він ученим-славістом, чудово знав українську мову і навіть писав нею. Опубліковані ним в 1914 році дві статті про Шевченка («Краса і сила», «Пам'яті Т. Г. Шевченка») належать до золотого фонду дожовтневого шевченкознавства. Якщо деякі шевченкознавці (навіть і М. Драгоманов) дотримувались думки, що Шевченко-поет великий своїми ідеями, але, як людина невчена, не вмів до ладу писати віршів і формою своїх поезій поступається, наприклад, Пушкіну, Лермонтову та іншим великим поетам, то, як і Франко, Богданович (водночас з Чуковським) показав Шевченка як великого майстра форми.

Є в нього і статті про В. Самійленка, Івана Франка. Перекладає на російську мову Шевченка, Франка, Стефаника, Самійленка, Олеся, Кримського, Чарнецького, Чернявського (Чернявського, Кримського та Олеся також і на білоруську). Його стаття «Образи Галичини в художній літературі» змонтована з уривків художніх творів Коцюбинського і Франка. Згадує тут і Кобилянську, Стефаника, Ковалева, Мартовича, Кобринську. Історію, громадсько-культурне та економічне життя Галичини й Закарпаття висвітлює М. Богданович у статтях «Галицька Русь», «Угорська Русь», «Червона Русь», а минуле Наддніпрянщини — в роботі «Українське козацтво». Отже, і в історії української культури

посідає М. Богданович заслужене місце. В свою чергу українці рано зацікавилися оригінальним та щирим поетом братнього народу. Вже в 1908 р. у надрукованій у Львові брошурі Іларіона Свенціцького «Відродження білоруського письменства» інтерпретується перший твір Богдановича — оповідання «Музика», а через рік «Літературно-науковий вісник» публікує два його вірші.

У Львівській Державній науковій бібліотеці в рукописному відділі С. Папизник виявив унікальну збірку поезій «Білорусь», видану літографським способом у Берліні в 1922 році, в якій поруч з поезіями Янки Купали, Якуба Коласа та інших поетів є й 16 віршів Богдановича, перекладених на українську мову¹. Однак найбільш відомою була збірка перекладів Богдановичевих поезій «Вінок», що її зладив Михайло Драй-Хмара. Перекладач додав статтю «Життя й творчість Максима Богдановича». Книжка вийшла в Києві в 1929 році.

* * *

Вихований на народній творчості, у різні часи звертався поет до рідного фольклору. Найори-

¹ С. Папизник, Через роки у вічність, «За радянську науку», 1966, 16 грудня, № 38, Львів.

гінальніше золоту нитку народного творіння переплів він зі своїми почуваннями у ранній поезії— в циклі «У зачарованім царстві» — та у пізніших віршах, що до нього тематично тяжіють. Дальші пошуки методів застосування фольклору — ні стилізовані вірші «білоруського складу», ні цікаві, зрештою, спроби використати відгомін рідної пісні для поглибленого відображення соціального лиха — не були, в мистецькому розумінні, такі ефективні, як фольклорні образи «Зачарованого царства» — царства споконвічних лісів, озер, заселених водяниками, лісовиками, русалками. Якщо для поетового батька — дослідника фольклору — це пережитки й свідчення відсталості, а для деяких критиків — забобони, то для Богдановича — це поетичний світ душі свого народу, форма його тисячолітнього образного мислення, висока поезія народного світосприймання. Поет не тільки виражає дух природи і людей, які зріднилися з нею, але й дає нам низку пейзажних перлин поглиблено-філософського складу.

У пейзажній Богдановичевій ліриці оригінальне проростання поета в природу, щось як далекий передзвін з пізнішим нашим Антоничем. Ця лірика вражає тонкістю малярського бачення й віртуозністю музичних півтонів.

Тематика у Богдановича набагато ширша, ніж у будь-кого з його вітчизняних попередників,—

він свідомо ставив перед собою завдання поширювати обрїї рїдної поезїї. Зокрема, він був творцем і урбанїстичної лїрики. До нього муза бїлоруської поезїї не була прописана в мїстї, а якщо й потрапляла сюди, то на возї селянина. Навїть поети, якї все життя жили в мїстах, писали про село. Настрої мїської людини, мїські принади, враження вїд архїтектури Вїльна — все це звучить у Богдановича і по-новому, і цїкаво. Інтимна лїрика Максима Богдановича принадна своєю цнотливїстю, чистотою. В глибинї душі лелїяв він їдеал жїнки високий і чистий, як образ мадонни, поваб якої — у монолїтї незайманостї і материнства.

Лїричні перлини Богдановича стали народними пїснями — «Зїрка Венера», «Ої не куй ти, сивая зозуле».

Він писав про все, що тїльки цїкавило його сучасника.

Деякі вїрші поета-громадянина і для нас такї актуальнї й свїжї, наче сьгодні писанї, бо ж хвилювала його їдея братерства, миру, морального поступу, розквіт нацїональної культури, взаємозбагачення лїтератур.

М. Богданович був прихильником і так званої «наукової поезїї», вїдроджуваної тодї у Францїї популярним і в Росїї Рене Гїлем. У статтї про Ломоносова «Поезїя генїального вченого» Богданович пробує обгрунтувати право на їснування

«наукової поезії», висловлюючи думку, що поезія і наука повинні йти в ногу, і як на авторитети спирається на Ломоносова і Гете. Максим Богданович білоруську поезію зв'язує з цілим культурним світом, від античності починаючи. Крім Горація, на рідну мову перекладав він Анакреона, Овідія, Катулла, своєрідно опрацьовував античні міфи. Перекладав і російських поетів — Пушкіна, Лермонтова, Майкова, і поетів західноєвропейських — Шіллера, Гейне, Верлена; писав на мотиви пісень російських, українських, сербських, іспанських, скандінавських, фінських, перських, японських.

А вся ця невсипуща праця переконувала, що рідна його мова музична й багата, спроможна прекрасно звучати в ритмах і метрах, вироблених світовою поезією. І він прищеплював не знані досі їй елегійний дистих, александрійський вірш, верлібр, октаву, рондо, сонет, тріолет, терцини, ронделі, секстини.

Попри всі шукання в царині дум і форм, залишалась одна незмінна тема. Була вона, як образно висловився один критик, тією дамою серця, у вірні лицарі якої посвятив себе поет на все життя. То була Білорусь, то була тема батьківщини.

Багато думав, багато писав Богданович про шляхи розвитку білоруської літератури, про її національний характер. Він пильно стежив за най-

життєвішими тенденціями свого часу і в національному питанні стояв на прогресивних позиціях.

Свої роздуми над долею поневоленого краю починав молодий поет з тужних ридань, з пісень «жальбы». Настрої «жальбы» взагалі білоруській дожовтневій поезії притаманні — це ті, за словами Лесі Українки, сльози-перли, що ллються з патріотичних почувань як перший етап свідомості поневолення. Йдеться, отже, не про особистий смуток. У приреченого на смерть юнака цілком виправдані були «хвилини розпачу», «дні журби».

Були такі настрої і в мужніх серед мужніх — Лесі Українки й Івана Франка — поруч з десятиліттями патріотичної праці й самопосвяти. Думку, що вже недовго буде йому зозуля кувати, Богданович переміг міркуванням, що його Білорусь буде жити. У вірші «Коли поверг у прах Геракл» прекрасно змальовано двобій отих почуттів — особистого й громадського. Контакт з рідною землею, з батьківщиною — це джерело сили й снаги, надії, як і для легендарного Антея. А це вже — кінець «жальбы».

Певну групу громадянської лірики становлять вірші про кривду і горе трудового люду. Не без впливу соціалістичних ідей постав вірш «Межі» — осуд приватновласницького індивідуалізму. Богданович знав твори Плеханова. Пристрасно

звучить у Богдановича і мотив «національного сорому» (всплів К. Маркса) — біль за потоптані права народу, якому він віддав своє життя, за рабську неволю й пограбування душі, рідної мови, сором за ренегатів («Погоня»).

Епоха Богдановича — це період імперіалізму, час посилення національно-визвольних рухів. В. І. Ленін писав, що тільки людина, яка живе на Марсі, не помітила б наявності такого руху в Білорусії і на Україні, і боротьбу цих народів за свою батьківщину, за мову вважав явищем прогресивним.

У білоруській поезії, що її породив 1905 рік, було немало покликів до бою, до повалення царизму, знищення старого світу рабства. Крім Янки Купали, Якуба Коласа, особливо визначилася поетеса-революціонерка Алоїза Цьотка. У її віршах висловлювався найсправедливіший вирок, що «царя повісить треба». Цьотка закликала:

Тепер, брати, ми з граніту,
Душі наші з динаміту,
Рука тверда, груди скуті,
Пора, брати, порвать пута...

Характер революційності Богдановичевої лірики інший. Його мініатюри — це не плакати-агітки. Якщо і є в них щось з динаміту, то цей динаміт глибоко захований в образній формі, це вибуховий заряд сповільненої дії, заряд думки.

М. Богданович вірив, що «не згасне сонце, сонце встане» і розбудить Білорусь від сну, вірив у її світле майбутнє. Йшов 1917 рік, і поет пророкував:

Білорусь, твій народ дочекається
І зрадіє погожому дню.
Глянь: поволі вже схід розгоряється,
Скільки в хмарах летючих вогню...

Іван ДЕНИСЮК

ЛІРИКА

У ЗАЧАРОВАНИМ ЦАРСТВІ

* * *

Ви, хто любите надібать
Між старими сторінками
Книжки, що давно забута,
Збляклий, висохлий листок,—
Томик цей ви перегляньте:
Засушив я на папері
Барви, що колись яріли,
І думок, і почуття...

* * *

Луками в травах м'яких
Тихо ніч синьоока бродила;
Тихо встилаючи лан,

Вгору здіймався і зникав,
Наче дим синюватий з кадила,
Чистий, прозорий туман;

Неба глибінь ожививши,
Зірок проступили поволі
З пільми тремтячі вінки.

Коники сухо бриніли;
Котилось на вільнім роздоллі
Темне свічадо ріки.

Впала роса; на полях
Загорались намистинки милих
Жовто-червоних вогнів,—

Час, коли треба журитись
Душею на свіжих могилах
Марно потрачених днів.

* * *

Цветы последние милей
Роскошных первоцветов полей.

А. Пушкин

Плакало літо, поля покидаючи;
Тихо сльозинки на землю лилися.
Та золотою погідною осінню
Там, де упали вони, виростали
Квіти осіннії, квіти, напоєні
Тугою, горем, сльозинками літа.
Квіти осіннії, рідні, поблідлії,
Виросли ви, щоб ураз і загинути.
Може, тому і душа моя зранена
Так вас любовно в вінок заплітає.

* * *

Десь у хмарах живуть павуки,
Що снують павутину дощів.
Все м'які та пухнаті такі,
Все слизькі — шкіра, як у вужів.

Кров холодна у них, наче сніг,
Зло безцільне у круглих очах...
Цить! Чутно шарудіння їх ніг,
Що оплутують стіни і дах.

РОЗРИТА МОГИЛА

Polataj nad groby.
Piosenko zaloby.

*Żygliński **

Дрібен дощ січе і ллється;
Вітер злісно в хату рветься,
В полі плачем озоветься,
Стукне в двері і вікно —
Серце біднее заб'ється,
І відразу в нім проснеться,
І відразу сколихнеться
Все, що згинуло давно.

Згада серце, що любило,
Згада молодість і силу —
Все, що зникло, вкрилось пилом,
Все згадає, як у сні.
Бачу: серце пам'ятає,
Що життя там більш немає...
І з могили промовляє —
Смутку завдає мені.

* Лети понад гробом,
Пісне жалоби.

Жиглінський (польськ.)

* * *

Ніч. Горить каганець, червоніє,
Прохолонувши, чай мій стоїть.
За стіною співає завія,
Сумно в полі дзвінками дзвенить.

З краю в край її гул віддається,
І чомусь усе думаю я,
Що з неволі зимової рветься
Міцно скована снігом земля;

Важко груди могутні здіймає,
Бо й закута морозом — живе.
Сніг студений у полі гойдає
І ось-ось свої пута порве.

ЗИМОВА ДОРОГА

Буйно коні женуться у полі,
Під дугою дзвіночки гудуть
І співають про долю і волю,—
Спокій в серце навіює путь.

В'ється змієм сріблиста дорога,
Бризки золота в небі блищать,
І печального місяця роги
Крізь морозну імлу мерехтять.

Поле никне у срібнім тумані,
Сніг блищить, як холодная сталь,
І летять мої легкії сани,
Поспішаю я в синюю даль.

ВЗИМКУ

Привіт тобі, морозний вечір!
Привіт тобі, скрипучий сніг!
Трохи усілась холоднеча,
Чуть полозків легеньких біг.

В снігу берези білокорі,
Неначе привиди, стоять,
І від морозу навіть зорі
Померзли в синяві — тремтять.

Вологий місяць серед поля
Прозорий сніп сипнув до нив
І ніби ризами роздолля
Снігів підсинених накрив.

Тож рвіть саннями їх, буйні коні!
Тож веселій, дзвіночків мідь!
Летять навстріч бори і гони,
І в грудях кров уже кипить.

ПЕРЕД ПОВІННЮ

Проясняється погода,
Зустрічаючи весну.
Все чекає, що природа
Стрепенеться ось від сну.

І проснеться батько Німан,
Хвилям давши вільний хід,
Під пташиний крик підніме
На хребті могутній лід.

Задзвенять тужливо криги,
Й гомінкі струмки води
Сніг, розмоклий у відлигу,
Змиють з луків назавжди.

Тож розлийся на роздоллі
В чистім полі і в гаю,
Буйна повінь! Дайте волю,
Душу випростай мою!

* * *

Підніми тільки очі угору —
Знову станеш ти наче дитя,—
Геть відлинуть, розвіються скоро
Всі тривоги земного життя.

Хмару тихо блакить вколихає,
У душі відросте двоє крил,
Щоб летіть в високості безкраї —
В синіх хвилях відмити весь пил.

В них нема ні турбот, ні нудоти,
Щастя, ласки не треба для них:
Хмари ці — килими-самольоти,
Ти — царенко в казках чарівних.

* * *

De la-musique avant toute chose.

P. Verlaine *

Понад білим пухом вишень,
Крізь завітчані садки
В'ється вогником метелик,
Синьокрилий і прудкий.

Павкруги усе повітря
В струнах сонця золотих,—
А він крильцями своїми
Дзвонить; ледве чуто їх.

Ллється пісня, наче хвиля,—
Тихий, світлий гімн весни.
Чи не серце то співає,
Навіва його мені?

Чи не вітер то веселий
Поміж трав густих біжить?
Чи то, може, біля річки
Очерет сухий шумить?

Не збагнуть того ніколи,
Не розвідати, не взнать:

* Музики передусім.

П. Верлен (франц.)

Заважають думать звуки,
Що летять, тремтять, дзвенять.

Пісня рветься, пісня ллється
На роздолля у світи.
Але хто її почує?
Мо, поете, тільки ти.

РОМАНС

Quand luira cette étoile, un jour.
La plus belle et la plus lointaine,
Dites-lui qu'elle cut mon amour,
O derniers de la race humaine.

*P. Sully-Prudhomme **

Зірка Венера зійшла над горою,
Спомини світлі з собою взяла...
Чи пам'ятаєш, як стрівся з тобою,—
Зірка Венера зійшла.

З тої пори став я часто вдивлятися
У небо нічнеє — там зірку шукав,
До тебе коханням палким розгоратися
З тої пори я почав.

Та розлучатися хвиля наспіла,
Певно, то доля така вже у нас.
Вірно кохав я тебе, моя мила,
Та — розлучатися час.

Буду в далекім краю нудьгувати,
В серці любов затаївши свою;
Кожної нічки зорю виглядати
Буду в далекім краю.

* Коли зоря одного дня засяє,
Скажіте їй, найкращій, що нікого
Так мос серце щиро не кохає,
О ви, останні з племені людського.

P. Сюлли-Прюдом (франц.)

Там, де засяє зіронька рання,
Стрінуться погляди знов, як колись...
Щоб хоч на мить воскресити кохання,
Ти на зорю подивись...

ЗВУКИ БАТЬКІВЩИНИ

* * *

Сумно так, а в серці тихо смуток ще їй співає:
«Стежка в полі пролягає, терном заростає.
Коло стежки нахилився явір до калини,—
Там кохалися-любились хлопець та дівчина.

Ой ішла дорога долом, та ішла й горою,
Ой спіткалась дівчинонька з горем та журою:
Бо лежить її доріжка, терном заростає;
Сумно глянуть, тяжко бачить, жаль душу
 проймає».

* * *

Ти не куй мені, зозуле сива,
У бору так сумно не тужи.
Може й скажеш, що я жити буду,
Тільки ліпше не кажи.
Бо не те мені віщує нині
Серце змучене моє;
Воно болем душу огортає,
Думці голос подає.
Каже, що вже мало жити,
Що дочасно я помру.
Прилети ж тоді ти на могилу
Та й закуй, як у бору.

ЯН І МАТИ

Ти стомилася, змарніла, сліз проливши річку.
Що ж, постав під образами, запаливши, свічку:
Мо, поможе Яну світло і слова молитви...
Освітила свічка личко, наче з воску лите.
Тане віск, і вниз тихенько крапельки стікають,
А в очах зболілих Яна сльози проступають.
Свічка світить, свічка блима, свічка догоряє,
І в понурій, темній хаті хлопець помирає.
Ой не вік тоненькій свічці блимати, горіти,—
Догорить вона і зникне, як і все на світі.

* * *

Серце ниє, серце крається від болю,—
Ой піду з тісної хати я у поле.
В чистім полі вітер віє, повіває,—
Ти покинь мене, нудо моя німая!
І почну тоді я пісню солов'їну,
Виллю тугу і на вітер буйний кину,
Ще й розвіяв би її я на роздоллі,
Щоб не бачить більш мені недолі.

СТАРА БІЛОРУСЬ

ЛІТОПИСЕЦЬ

Все пройшло, минуло,
Як і не було.
У землі поснуло,
Зіллям поросло.

Я. Купала

Душею стомлений в важких життєвих бурях,
Він поховав себе у монастирських мурах,
У тиші й спокої свій коротає вік.
Літопис пише він уже четвертий рік.
З письмен старовини від слова і до слова
Ретельно списує він долю Могильова.
Про всі і добрії й лихі його діла
Оповідає тут. Дбайлива так бджола
Збира з гірких квіток нектар у день погідний.
Всього минулого — він свідок вірогідний.
Що діялося тут в далеку давнину,
Що думали колись, за що вели війну,
Як боронили честь, і рідну землю, й мир,—
Про все це розповість нащадкові папір.
Воно забудеться, з водою відпливе,
І враз у спогадах постане, оживе,
Коли знайдуть його нехитреє писання
Про це життя, про ці надії й сподівання.

Так моря синього розбурхана вода
З глибин засмолену враз пляшку викида.
У баговинні вся, в дрібненьких черепашках,
Багато дечого побачила ця пляшка.
Її візьме рибак, і як бува зчаста,
Розбивши пляшку ту, у ній знайде листа.
За звичаєм морським так вісті шлють останні,
Хто потопа між хвиль. Безслідно в океані
Загинули вони. І, може, сотні літ
Уже давно стекли. Про них забув весь світ,
Народ загинув їх, пройшли великі зміни.
Та знов збудили все ці літери нетлінні.
І взнали долю ми прапрадідів своїх:
І горе й радощі, усі пригоди їх,
Кому молилися, чого вони шукали,
Де на глибокім дні їх хвилі поховали.

ПЕРЕПISУВАЧ

На чистім аркуші перед малим вікном
Він гожі літери немов різьбить пером,
Вставляючи між чорними рядками —
Ясно-червоний; дивними квітками,
Барвистим кольором звіриних все голів,
Птахів невиданих, сплетінням завитків
Письмо прикрашує — уміння є доволі:
Заставки ніби цвіт, що пломеніє долі,
Кінцівок кіновар як золото горить...
Спішить нема куди. А встане загострить
Перо гусине й гляне — ясне сонце
Пучками падає через вузьке віконце,
І крутиться у нім легкий і гожий пил,
Як синюватий дим невидимих кадил.
Хмаринок рій пливе; широкими кругами
У небі ластівки кружляють над полями,
Як жар гарячими; а тут, біля вікна,
Малинівка співа і стукає жовна...
І знову схилиться і літери виводить
Неярким сріблом; день нечутно сходить,
І ніч не гається, і вже зоря горить,
Немов завершення труда благословить.

* * *

Звечоріло в тиші, спека спала,
Веселіш в очеретах заграла
Річка, що впадає у ставок;
Вкруг ставка заплетено вінок
З верб зеленосвіжих та дуплавих;
Плісень біля берегів іржавих
Самотканим поясом іде,
Від лілей на плесо тінь впаде.
Часом ластівка мала із виском
Над свічадом пронесеться низько,
Криличком своїм черкне ставок,
Налякавши з розмаху бабок.
Часом окунь кинеться спроквола,
І ширóко розійдуться кола.
Часом виповзає спочивать
Шурхитливий вуж на сіру гать,
Пад якою набакир схилився
Млин трухлявий, ледь не розвалився,
Почорніло колесо, й давно
Мохом тьмяним поросло воно.
Але нині закрутилось колом,
Бо дівча, хоч ніжки покололо,
А прийшло до млинаря щодуху,
Щоб поміг із серця збути скруху.
В білій бунді дівчина стоїть,

В грудях стукіт голосний таїть,
Смуглу нахилила вниз голівку,
Тільки чуть, як серце крізь шнурівку
Часто б'ється. А старий млинар
Тричі бризнув їй води на твар.
Ось, утупивши у хвилі очі,
Голосом приглушеним шепоче:
«Поклонюся я тобі, царице,
Прохолодна, чистая водице.
Ти течеш болотами й мохами,
Ти течеш сипучими пісками,
Крутосхилій берег підриваєш,
Дерево і камінь підмиваєш,
Гониш їх крізь океанний простір
На Буянів окаяний острів.
Там і буйний вітровій не віє,
Там і сонце красне не ясніє,
Не зоріють на зорі зірниці.
І приносиш ти туди, водице,
Сум важкий із серця Катерини.
Я навкіл поставив аж два тини,
Їх на засув міцно засуваю,
Ключ в глибоке море викидаю.
Як із дна ключеві не піднятись,
Так і тому слову не мінятись».
І підносить млинарю дівчина
Яйця в решеті і полотнину.

По зрубі, в пралісі густім,
Де край ріллі стоять три хати,
Мужик іде,— на свитці лати,
Та він не думає об тім.

Весь білочубий, наче лунь,
І з бородою сніговою,
Пропахши ґрунтом і сосною,
Він пильно дивиться на рунь.

«А щоб ти здох! Бач, по росі
Хтось до пашні йшов од криниці!»
Аж гульк — вузенький слід копитця:
Тут олені були в вівсі.

«Ич, погань, все на нич піде,—
Не дочекатись обмолоту!
А тут якраз через болото
Не доберешся до людей».

Снують хмари комарів;
Кишма кишать гадюки в зіллі,
Буяють паруби в пагіллі...
Нема рятунку від борів.

Давно почав «господар» дбать,
Щоб пуца тут постала знову,
Та тільки відає дід «слово»,
А то б добра тут не зазнать.

Вир людський обопіль тротуари залив,
Скрізь на віленських вулицях гомін
іскриться.

Од ліхтарень і вікон ліг сяйва розлив,
І очима горять перевтомлені лиця!

А повернеш в провулок — тісний він,
кривий;
Темні шиби глухих старосвітських будинків,
Поміж каменю — мох і стебельця травц,
І на вежі, як кругла зіниця сови,
Циферблат — пильний свідок минулих
учинків.

Тиша тут. Мовчазливо схилились у сні
Бані, вежі і брами, шпилі і бійниці;
Долетить одинока хода з далини,
Бовкнуть дзвони, бува, і замовкнуть вони —
Лиш зірветься луна зі старої дзвіниці.

Спом'яни, моє серце, минулії дні!
По принуді бурмистра усі, як належить,
Зачинили вже вікна, погасли вогні...
Варта бруком пройшла... Не спимо ми
одні —
Я та чорний кажан, що кружляє круг вежі.

У ВІЛЬНІ

(Сонет)

Ліхтарень світло в синій вишині,
Вітрини... море вивісок... мов плями,
Анонси і плакати на стіні,
Кипить юрма на вуличному дні!

Хлопчиська в руки тицяють реклами...
Газетярі кричать побіля брами...
Грюк, гомін, гам — як ріки повесні.

Тут — мури банків і ломбардів сірі,
А ген — вокзал, карети, машталіри,
І тлум, і тиснява, й захриплий паротяг.

Ряди пакгаузів, і люду водоспади,
Фабричні димарі, і сірий дим, як стяг;
О, де ж іще знайдеш такі принади?!

ЗАВІРЮХА

А вітер б'є у бубон-дах,
Грмить, співає в димарях,—
І ллється спів у бурі тій,—
Справля гулянку Сніговій.
А вітер б'є у бубон-дах,
Грмить, співає в димарях.
Кипить снігів міцне вино,
І хлюпа піною воно.
А вітер б'є у бубон-дах,
Грмить, співає в димарях.
Повсюду віє дикий хміль,
Гуде сп'яніла заметіль.
А вітер б'є у бубон-дах,
Грмить, співає в димарях.

* * *

Із склянкою сів хлопчик біля ганку
І видуває мильні пухирі.
Веселкою горять вони у сяйві ранку
Й, злетівши,— розквітають угорі.

І, райдужною вражений красою,
Із спритністю і хтивістю kota
Хапає хлопчик їх так лагідно рукою,
Лишається у ній — сама сльота.

* * *

Зрізають галузки тополі одну по одній...
Без скарги на землю по черзі з них кожна лягає,
Бо смерть їх потрібна, бо дереву знов навесні
Розвитись вона помагає.

Гей, друзі і браття! Коли вже почне знемагати
Наш край у недолі, останні утративши сили,—
Чи зможете всі ви за нього життя так віддати,
Без скарги лягти у могили?!

* * *

Лютуйте, грози, знов і знову,
Вий, вітре, з ними заодно!
Розвіє буйний лиш полову,
Туге ж залишиться зерно.

Реви, циклоне, рвись на море,
Цілуй його в дрімотне дно;
Сплесни водою — й перлів гори
На берег викине воно.

Не блищить в смеркання пору, не палає серед
ночі

діамант коштовний,

Лиш у білий день красою нас чарує, вабить очі
Блиск його чудовний.

Бо, коли на грань прозору упаде проміння сонця,
Заблпщить він дивно,

Іскри райдужні розсипле — аж розквітне далеч
сонна —

Барвно, переливно.

І таким у тьмі здається декому народ мій рідний,
Бідний та нещасний.

Та, коли устане сонце, спалахне в ту мить
свобідний

Дух народу ясний!

* * *

Напилося сонце із криниць холодних
І понесло воду, ніби пару, ввись;
І, піднявшись хутко, на тонкім промінні,
Чередою хмари в далеч понеслись.

В даль вони майнули, і летять під ними
Ниви, луки, поле, бір і болота.
Але що там сяє? Чи не ти, сестрице,
Чи не ти плюскочеш, річенько крута?

Загриміли в хмарах звучні привітання,
І далеко буйний вітер їх розніс.
Ринулись до річки рідної ті хмари
І злилися з нею крапельками сліз.

* * *

Давно вже тілом я хворію,
Душею теж,—
Лиш, краю мій, мою надію
Ти бережеш!

Є джерело в моїй країні
Цілющих вод.
Там зможу лиш позбутись нині
Своїх турбот.

Коли ж у ній умру-загину,—
Не скаржусь, ні!
Земля не стане в ту хвилину
Важка мені.

Там, хай у глині, хай у бруді,
В землі сирій,
Знайдуть же кволі мої груди
Собі спокій.

* * *

Коли поверг у прах Геракл-титан Антея,
Як вітер валить повний колос до ріллі,—
Вдихнула міць у груди сина мати Гея,
І враз, як дуб, зміцнів Антей од неї,
Весь він, напружившись, піднявся із землі.

Надламаний життям, чекаючи могили,
До рідної землі приникнув я грудьми;
Бадьорістю ізнов заповнилися жили,
Збудилися в моїй душі потужні сили,
І місця відтоді нема там для пітьми.

* * *

...passe sans laisser même
Son ombre sur le mur.

*V. Hugo **

Не вік тобі, людино, жить,
Тож проживи століття вмить!

Щоб хвилювалося життя,
Щоб прудкового пронеслось,
Щоб через вінця почуття
З душі не раз перелилось.

Живи у цільності стремлінь,
Гойдай духовну широчінь.

І в неспокою повноти
Свого просторого життя
Без болю, тихо зайдеш ти
В країну забуття.

* ...проходити, не залишаючи
Навіть своєї тіні на стіні.
В. Гюго (франц.)

* * *

Сліпуча свічка рівно блима
І млу розвіює на мить;
Жива краса перед очима
Предивним сяйвом миготить.

І нетля, дрижачи від болю,
Приваблена вогнем ясним,
Летить туди чимдуж, без волі,
Щоб смерть свою спіткати в нім.

Зі свічки віск помалу ллється,
Як краплі чистої роси,
А нетля більш уже не б'ється:
Стає офірою краси!

ВОЛЬНІЇ ДУМИ

* * *

Ви, панове, аж за овид позираєте,
Всівшись на людські дебелі спини,
Але навіть в сяйві дня не помічаєте
Провідних зірок і бід людини.

Та, будь ласка, в студню Ви втупіте очі:
Вже давно вона зчорніла і згниває,
Але дно її удень і серед ночі
У воді дзеркальній зорі відбиває.

Вниз, на тих знедолених погляньте,
Що у норах нидіють під Вами,
Ви, панове, прикидайтесь перестаньте,
Гляньте в душі— студні зі сльозами.

* * *

Нас довго кидало у морі,
І враз — пожадана земля!
Ви вірний шлях вказали, зорі,
Зарука в тім — тріск корабля,
Що сів на скелі в чорнім морі.
І ось — жаданая земля!
І без тривоги бачать зорі,
Як тонуть люди з корабля.

СТАРА СПАДЩИНА

Мы зерна древние лелеем,
Мы урожай столетний жнем.

В. Брюсов

ПЕНТАМЕТРИ

Низкою рваною з віч сльози посипались чисті.
Впали ж вони в пилюгу — брудом зробилвся там.

* * *

День в надвечір'я іде, і стають чимраз довшими
тіні;
Тільки під захід життя ми помічаємо це.

* * *

З низького берега дно океану очам
недоступне,—
Наглухо вкрила його темінь холодна води.
Та на вершину скали все ж ти уперто
дістанься —
Кожен камінчик на дні, певно, побачиш звідтіль.

СОНЕТ

Ne ris point du sonnet,
o critique moqueur.

*S-Beuve **

На чорноті сонливого болота,
Біліші снігу, прямо на воді
Лілей розкрились чашечки бліді,
І ранішня розвіялась дрімота.

Гнилизну скрізь розпарила спекота,
А барви не тьмяніють і тоді,
Хоч змієві привільно у воді
Й вилискує іржа, як позолота.

І навіть задоволене багно,
Збираючи гнилизну, бо воно
Все ж виростило в смороді густому
Білявих квітів росяну красу.

Молися, щоб не занесла потому
Тут смерть свою нащерблену косу.

* Не смійся над сонетом,
О критику ущипливий.
С.-Бев (франц.)

ОКТАВА

Неначе реактив, що мовби викликає
Поміж рядків листа небіжчиків з могил,
Мов ряд незнаних слів,— так темінь
заливає
Холодний, наче лід, зелений небосхил,
Де крізь імлу повільно проступає
Маленьких милих зір тремтливий срібний
пил.
Привіт вам, рідні! Яскравіш палайте
Й до серця про красу природи
промовляйте!

ТЕРЦИНИ

Є дивний чар в забутім, стародавнім;
Приємно нам змітати пил століть
І жить минулим — сивомудрим,
славним,—

Котре в собі привабливість таїть.
І знов старих шукаємо поетів,
Щоб у минуле душу занурить.

Тому й вернувсь я до рондо й сонетів,
І оживає вірш похмурий мій.
Як місяць, що ясні зірки угледів,—
Красу століть в строфі відбить зумій!

МАДОННИ

В СЕЛІ

Lumen coeli sancta rosa! *

О. Пушкін

Хвилюють серце нам поставою дівчата,
І душі матерів нас можуть чарувати;
Найвища-бо краса — у їх живім злитті!
Всі малярі, усі митці оті,
Лиш прагнули з'явить на полотні урочім
Лик матері у образі дівочім.
Ти символом краси постала, матір-діво,
З-під пензлів глянула на світ як диво.
З таємним трепетом на них я позираю,
А серце рветься ген до батьківського краю.
Все, що пройшло, так ясно бачу я!
У темнім видиві минулого життя.
Шукаю квапно щось в душевній глибині,
І бачиться одно, лишень одно мені.

Колись ішов я літньою порою
Уздовж села. Понурою чергою
З обох боків стояли мовчки хати,

* Світоч небесний, свята троянда! (*Лат.*)

Замшілі і трухляві; наче латц,
Виднілися сліпі у стінах очі їх,
І почорніла вже солома стріх гнилих.
Все руйнувалося, старіло, відмирало,
І мало що навкіл хоч трохи оздобляло
Сільську нудьгу: барвисто на грядках
Метеликами висипався мак,
Дививсь на нього я і власну тішив душу,
Та, може, ще сям-там якусь побачиш грушу,
Криву, стару... ось тільки і всього.
Людей не видно щось, ніде нікого,—
Вони на полі всі; не промигне спідниця,
Не пройде з відрами по воду молодиця,
Не стрінеться мужик у білій свитці,
Деся жеребець не заірже в повітці,
Не злине сумно пісня звіддалік..
Що ж дивного, коли, параз дитячий крик
Почувши, я жахнувсь і озирнувсь. Ах!
Я спудив хлопчика: на ногах і на руках
Повзе, напружуючись тілом всім,
До няньки — дівчинки років на сім.
І ось, добравшись до неї чимскоріше,
В її поділ уткнувся, ледве дише;
І як схиляється од вітру верх берізки,
Над ним нагнулась дівчинка і, слізки
Втираючи йому, щось почала казати,
Щоб втихомирити,— ну зовсім наче мати,
І воєдино зливсь у трепетній картині
Той вигляд матері та в образі дитини,

Маленького дівчатка; невимовно
Була вона краси по вінця повна,
До болю близької, що лиш милуйся нею,
І погарнішав я на мить душею.
А може, не краса була в дівчаті тім,
В дівчаті щупленькім, замурзанім, худім,—
А вище щось, що Рафаель великий
Явити силкувавсь крізь богородиць лики.

Предивна мить в щоденнику життя!
У тихій радості тебе читаю я,
Хай слід її літа водою змили,
Хай зник того дівчати образ милий
У пам'яті, як в темній глибині,
Він, вірю, в мить скрутну привидиться мені!

ВЕРОНІКА

(Віршоване оповідання)

E un pensier del mio caro.
*Ciovanni **

Я на душі вразливій маю
Життя минулого печать:
Захочу вільний вірш почать —
І враз минуле пригадаю...
Веде стежина золота
До вас, дитячії літа.

І вулицю я бачу знову,
Немов повиту сном легким,
Де старосвітський тихий дім,
І дикий сад, з яким розмову
Шпаки ведуть, де тіней гра
Й горожа схилена, стара.

Належав дім панам Забілам,
Сусідам нашим, стільки літ!
Я там гуляв хлоп'ям; як слід
В хлоп'ячих іграх — був я смілим,
Рвав яблука; і крик, і гам
Од стін відлунювались там...

* Вона — вигадка моєї голови.

Джованні (італ.)

Були веселі ігри наші:
Приціл і точний змах руки —
І розлетілись городки...
Втішалися з моєї «каші»,
Та кожен стримував свій плач,
Як боляче вдаряв нас м'яч.

А в надвечір'ї випускали
Ми в небо білих голубів.
Зробивши декілька кругів,
У височінь вони злинали,
Як чистий сніг, кружляли там
Й сідали знов на плечі нам.

Як зір сіяння бліднувате
Лилося через небосхил
І осідав поволі пил,—
Ми всі співали біля хати.
Злинала пісня аж до зір,
І оживав похмурий двір.

Так у забавах пролітало
Безжурне, радісне життя.
А поруч лагідне дитя —
Донька Забілів — виростало.
Її я мало знав: вона
Була завжди одним одна.

Жилося тяжко Вероніці
(Я героїні дав своїй
Це ймення). Мати вмерла, їй
Не полишивши ні сестриці,
Ні брата; батько ж хоч любив,
Та пригорнуть її не вмів.

Тому з дитинства полюбила
Ховатись в сад старий вона.
Там, де у хащах тишина
Ласкава, зеленава, мила,—
Котра здавалася мені
Такою й на морському дні.

Не сколихнуться хвилі листя
Й, розливши піну пелюстків
Поверх черемхових кущів,
Далекі шуми понеслися.
І глухо, й темно,— все одно,
Так як морське, кажу я, дно.

І забувала Вероніка
Із книгою свій смуток там.
А гляне — сад кипить життям.
Цвіте вгорі шипшина дика,
Бринить над нею сонний джміль,
І гірко й тонко пахне хміль.

І за сторінкою сторінка
В розкритій книжці шелестить,
Нечутно час кудись біжить,
І дума думку Вероніка,
Й душа її, що мрії в'є,
В усій красі своїй встає.

Коли ж у непогідь осінню
Мінився сад, коли з беріз
Рвав листя вітер, в далеч ніс,
Мороз рум'янив горобину,
Траву губив, і по листках
Ми йшли, немов по килимах,

Коли потроху червоніли
Черемха, липа, красень клен,
І гнізда в піднебессі ген
На голому гіллі чорніли,
І ранніх вечорів пожар
Палав між буро-сизих хмар,

Коли осіння хвища дика
Стогнала глухо по ночах,
Що аж гримів залізний дах,
Тоді до міста Вероніка
У свій зникала інститут
І не будила згадок тут.

Але в житті ніщо не стає.
І час ховав на дні років
І городки, і голубів;
Ми непомітно підростали.
Вже дехто, хоч іще нема
Вусів, голився крадькома...

І я тоді лише помітив:
Мов квітка в гущі лісовій,
Вона росте в красі своїй,
Донька єдина у сусідів,
І пам'ятаю я: тоді ж
Мій перший народився вірш.

Він течією вогняною
Крізь стужу думки пропливав
І там холов і застигав,
Як віск гарячий під водою.
На нім, читачу, ти б вгадав,
Про що той вірш мій повідав.

Але тобі довірюсь чуло,
Що Вероніці вірш послав,
І млів, і відповіді ждав,
Бо ж стільки днів уже минуло
Тривожних — доленько гірка! —
Але від неї ні рядка!

Коли ж із нею я зустрівся,
Заговорив, як у півсні,
У вічі глянула мені,—
І враз із уст її полився
Такий невинний чистий сміх,
Що сердитись на нього — гріх.

Той, що дарований лиш дітям
І людям кришталевих серць,
Дзвенів, як жайворонок, вщерть
Палив мене; кохання сітям
Порватись — я відчув нараз,
Так затремтів він і погас.

Покрила личенько дівоче
Задуми сумовита мла,
І на плече моє лягла
Кохана ручка; блисли очі,
І з далнини почув я вмить
Ласкавий шепіт: «Вам болить?»

Ні, зоре, серце не боліло.
Відчув тоді я неспроста,
Яка ти ніжна і свята
І як життя тобі ясніло,
О квітко в сріберній росі,
Із стрічкою в тугій косі.

Вона — ласкава, наче мати,—
Втішала лагідно мене.
В тривозі личко неземне
Схилялося, як до дитяти.
І очі, і розкрилля брів
В новому сяйві я уздрів.

ВІРШІ РІЗНИХ РОКІВ

(1908—1917)

ПРИЙДЕ' ВЕСНА

Холодно. Вітер у полі гуляє,
Виє, як вовк,
Снігом шпурляє, нудьгу насилає,—
Швидше б замовк!
Серце ж втіша мене: туга минеться!
Прийде весна!
Владно озветься, і поле проснеться!
Прийде красна!
Питиме в лузі сонячні чари
Зелен-трава.
Горе і тугу весна, мов ті хмари,
Порозвіва!

МОЇ ПІСНІ

I

Як нудьга мене духовна обійма,
Як років моїх загиблих стане жаль,
Я сумних пісень співаю крадькома,
Впливаючи перестрах і печаль.
Тихо пісня розливається, бринить,
Що я й досі нікого не полюбив,
Що згубив я молодощі мимохить,
А насправжки ще, вважайте, і не жив.

II

А коли я спогадаю рідний край,
Його злидні спогадаю і біду,—
Серце рветься, і, пустившись на відчай,
Я хоч трохи співом душу відведу.
Грізно пісня розливається, гримить,
Долю хлопську проклинає і свою.
На піснях ланцюг незримий брязкотить,—
Жити скрутно їм у рідному краю.

НІЧ

Тиша стояла на небі, землі і на серці...
Ніч темнотою навколо усе покривала,
Ясні зірки мерехтіли, і місяць вже вплив,
Небо, і ліс, і поля обливаючи сріблом.
Все вже заснуло, і тільки берези шептались,
Тільки осики шуміли, і тільки колосся
В полі широкім гойдалось, цілуючи землю.
Тиша стояла на небі, землі і на серці.

НА ЧУЖИНІ

Круг мене на сонці квітки розкошують,
Ходжу поміж ними один в чужині,
Аж бачу — головкою синя волошка
Із тіні привітно киває мені.
«Здоров був, земляче! — ледь чутно з долини
Шепоче до мене сирітка сумна.—
Згадаймо про бідну свою батьківщину...
Не мила багата мені чужина».

НАД МОГИЛЮЮ

При дорозі в чистім полі
 Могила стоїть;
Кругом крутить завірюха,
 Гуляє, шумить.
На могилі одинока
 Калина росте;
Її вітер обвіває,
 Додолоньку гне.
Віє навколо могили,
 Співає-квилить
Про того, хто в чистім полі
 Похований спить...

З ПІСЕНЬ БІЛОРУСЬКОГО МУЖИКА

I

Гнусь, аж поки навік не порветься
Перегнила життя мого нить;
Якби знав я, що стільки пролеться
Мого поту,— не став би і жить.

Тільки сонце вставало з-за лугу,—
Будував і мости, і шляхи;
Лився піт мій, коли із-під плугу
Відгорталися скиби сухі.

Працював я від самого рану,
Натерпівся і болю, і мук —
Під землею потому не стану
Я соромитись чорних цих рук.

Помирати пора — піт і сльози
Саме серце, як миші, гризуть;
Горе гне, як хурделиця лози,
Не дає мені навіть дихнуть.

Щастя, як метеор, пронесеться,—
А мені лиш довіку ним снить...
Тож нехай, тож нехай собі рветься
Перегнила життя мого нить.

II

В багатих я хліба просив, як жебрак,—
Вони ж каменюки давали.
Між ними і мною каміння тоді
Стіною великою стали.

Все вище і вище стіна вироста,
Кого лиш вона не лякає.
А що, як хитнеться і рухне стіна?
Кого з нас тоді поховає?

ОСІННЬОЇ НОЧІ

Вже вечір чорніє, мов сажа,
Дощ б'ється об хвилі ріки.
Вітрисько виспіває вражий,
Заводить, як в полі вовки.

Затишно мені під водою
На дні, там, де палі млина:
Зіпрусь на колеса рукою,—
Млин казку стару почина.

І жорен кружляння химерне
Трясе і хитає стіну,
А мислі — мов колос без зёрна,—
І все мене хилить до сну.

Колеса, півсонний, штовхаю,
Хилюсь головою до дна.
Дрімаю я вже, засинаю
Під шум і негоди, й млина.

СТАРІСТЬ

Палають осики й калини
І ронять багряні листи,
Рудої розмоклої глини
Важкі покривають пласти.

Бреде лісовик там понуро
Широким роздоллям доріг,
Стара і обшарпана шкура,
Об дерево зламаний ріг.

Калюжі. Дорогу в долині
Розмило осіннім дощем.
І ратиці чавкають в глині,
Змія шелестить за кущем.

Втомився старий у негоду,
Промок до кісток, задубів
І лезами гострого льоду
Він ноги порізав собі.

Туди він дійти поспішає,
Де теплий ще мох трясовин,
Де вільха гіллям не шмагає
І хлипу не чути ліщин.

* * *

Дощ у полі і холод... Імла...
Мерехтять у селі десь вогні.
Там од страху сховалась, лягла
Вбога доля на чорному дні.

І під темними крилами ночі
Не побачать тепер її очі.

Тільки вітер осінній нічний
Сумно в полі гуде, завива,
Про знедолений край наш глухий,
Про талан його вбогий співа.

Пісня серце моє розриває...
Хай же голосно вітер співає,

Хай співає він в ріднім краю,
Кличе сором до наших сердець,
Щоб убили ми ницість свою
І з неправдою стали на герць.

Долі чорної ніч не сховає,
Коли вилетіть пісня живая!

ЗМІШИЙ ЦАР

Темінь. Сосни. Мох. Рубці кори.
Смерть прийшла до мене, як ві сні...
Вечорова зіронько, гори
У туманній вишині.

Страшно так у непогодь нічну
Помирать... Шумить трава,
Глухо стука дятел у сосну,
Озивається сова.

А помреш, і захова земля...
Тільки ж під кущами у яру
Підійму голівку крізь гілля,
В небо гляну і помру.

Скотиться корона — і за мить
В буйній золотітиме траві.
Чорний кріт могилку прийде рити,
Пошуги пролинуть вітрові.

Місяць, дочекавшись пори,
Сріблом зароситься в низині...
Вечорова зіронько, гори
У туманній вишині.

ВЕЧІР

У небі місяць встав зелений
І скоро стане сніговим.
Над лісом, де шепочуть клени,
У небі місяць встав зелений...

Все спить. Стомився світ буремний,
Не бачить, як крізь хмарок дим
У небі місяць встав зелений,
Що скоро стане сніговим.

МОЯ ДУША

Моя душа, мов яструб дикий,
Що рветься в небо вище хмар,
Чека на птаства вольні крики,—
Моя душа, мов яструб дикий.

А вчувши їх, стрясе великий
Свій сон, покине світ примар,—
Моя душа, мов яструб дикий,
Що рветься в небо вище хмар.

* * *

О лялечко жива! Не душу й серце
У вас я покохав, а голосу красу,
Й мелодії шопенівського скерцо,
І очі чистії, і русую косу.

Ми одружились. Ви, хоча й заміжня
І в лоні своєму плекаєте дитя,
Тепер — немов обкладинка розкішна
До книги нового життя.

НАД МОГИЛЮЮ МУЖИКА

Спи, бідар! Знущалась доля над тобою:
Ти потів, а весь здобуток твій — труна;
Бо не стало сил для чесного двобою,
Не зборов землі,— подужала вона!
Ох, тяжких грудок на тебе навалило,
Груди стиснуло запалії піском...
Так скажи ж мені, холодная могило:
Чом життя глумиться так над мужиком?

* * *

Заросла бур'янами могила,
Заквітчалась, зустрівши весну.
І нікому згадати несила,
Хто під нею навіки заснув.

І, напевно, ніхто не знає,
Що трава і колючий бур'ян
Величаву могилу ховає,
А не просто піщаний курган.

Чи ж не так я сховав од вас, люди,
Свою мову — палахкіт вогнів,
Тую тугу, що стискує груди,
Од якої доточно змарнів?

РОМАНС

Ні вночі ані вдень я спокою собі не знайшов,
Бо пекельним вогнем мене палить і мучить
любов.
А відомо: опікшись, щоб біль заглушить,
стамувать,
Треба тільки холодную землю до ран прикладать.
Певно, прийдеться в землю сирюю дочасно
лягти,
Щоб утихнув там біль, щоб ніхто і не знав
сироти.

СРІБНІ ЗМІЇ

Срібними різками сяє
З темних небес молодик;
В озері соннім гуляє,
Плеще у нім водяник.

Ось за змією на хвилі
Він випускає змію...
Знов вони в плескоті збили
В срібну луску течію.

І закружляли в тумані,
В'ються і в'ються в круги.
Будуть вони до світання
Битись в німі береги.

А на світанку, як сонце
Через туманну імлу
В них золотавим червонцем
Кине гарячу стрілу,—

Згине одна за одною,
Зникне з небес молодик...
Довго по них над водою
Буде зітхать водяник.

* * *

Не журись, що хмари
Сонечко закрили,
Народитись мусить
Буревій з тих хмар.
Правда, все притихло...
Бір замовк і хвилі.
Але буде буря,
І міцніш удар!

СОНЕТ

Замерзла за ніч гамірна криниця,
По-зимньому взяла її нудьга,
Найменший рух, здається, застига,
І навіть зверху сніг на ній сріблиться.

Та все дарма, бо там, під ним, струмиться
Дзвінка вода — нестримна, як жага.
Чекай! Ще прийде і її черга!
Зуміють хвилі з темряви пробиться.

Приміряв я цей символ і собі,
Похилений в надсильній боротьбі,
І розгадав природи віще слово.

Як? Промовчу, бо кожен з вас — поет.
Самі розсійте сутінки промови
І освітіть душею той секрет!

* * *

Вчора щастя тільки глянуло несміло,—
І розвіялися хмари чорних дум.
Серце чулее і мліло, і боліло,
Радість душу прищемляла, ніби сум.

Все життя тепер, як леготу зітхання.
Книжку розгорну — та де вже там читать!
Як зродилося і зацвіло кохання,—
Хіба знаю я? Та і навіщо знать?

З ЦИКЛУ «УСМІШКИ»

I

ПАН І МУЖИК

Дяка панові! — узнав од вас і я,—
Не на трьох китах тримається земля.
Гадка в мене вже тепереньки така,
Що стоїть вона на спині мужика.

II

Чому у нас закам'янілості
«духовним наїдком» зовуть?
Вживати їх — нема сміливості!
Нехай в музей їх однесуть!

III

БЕСІДА

«Е-ет, не дуріте голови!» —
«Та драма справді-бо така є,
У котрій пристав становий
Ліричним віршем розмовляє».

ТРІОЛЕТ

Мені розлука довга з Вами
Чорніша Ваших чорних кіс.
Чому ж недобрий час приніс
Мені розлуку довгу з Вами?
Я помарнів від горя й сліз,
І тріолет почав словами:
«Мені розлука довга з Вами
Чорніша Ваших чорних кіс».

С. ПОЛУЯНОВІ

(Тріолет)

Ти був, як місяць, самотній:
Самотньо жив, самотньо вмер.
Хоч світ і людний, і широкий,—
Ти був, як місяць, самотній.
Любив ти сонце, синь озер.
Шукав од всіх далеко спокій.
Ти був, як місяць, самотній:
Самотньо жив, самотньо вмер.

* * *

Народе, відколи твій рід,
Сліпа Білорусь, наче кріт,
Тобою завжди гордували,
Тебе не пускали з ярма
І душу твою обікрали,
Що й мови у неї нема!

Рятуючись з тої біди,
Рокований вигинуть, ти
І крикнуть не можеш: «Рятуйте!»,
А мусиш «спасибі» кричати.
Почуйте про це ви, почуйте
Хоч серцем, як губи мовчать!

ПРОСТЕНЬКИЙ ВІРШИК

Веселка невеличка, неяскрава
Вкруг місяця ледь видко мерехтить:
Її не кожен, мабуть, і помітить,
Хто дивиться на небеса в цю мить.

Веселко невеличка, неяскрава!
Тому і до вподоби ти мені,
Що та ж і в мене доля — ледве видко
У синій блиматі височині.

* * *

Мені в різдвяну ніч ти ворожила,
Лила сумнівний віск. Несила
Збайдужити, що виллється мені:
Горбочок... білий хрестик.: так, могла,
На другий рік я буду вже в труні.

І брівки хмурячи, із дна ти брала
Той білий віск, його стискала, м'яла
І сміючись сказала: «Де твій кін?
Хай чим би міць його нас не спіткала —
В моїх руках, як віск, подасться він».

СОНЕТ

Звабливі очі сяють лиш мені,
І, всміхнені чарівно, свіжі губи
Відкрили білі, наче мармур, зуби...
Ласкавий шепіт... Хвилі вогняні

До серця мчать... Чи це здалось, чи ні,
Чи вірити на слово — ніжне й любе,
Чи жар отой, запалений для згуби,
Ховає стужу на глибокім дні?

Так часом, над землею голубою
Мерехтячи, пільму навкруг собою
Прониже метеор, неначе ніж,

Утішить дивним сяйвом благородним,
Палаючи від ясних зір ясніш
І все-таки лишаючись холодним.

ЕМІГРАНТСЬКА ПІСНЯ

Є на світі бурлаки-нетяги,
Не підвладні ні богу, ні чорту.
Їх строкаті приваблюють стяги
Кораблів океанського порту.

Бо нема їм чого там покинуть,
Бо нікого на світі не мають.
Все одно їм: чи жити, чи згинуть,—
Та одне вони дуже бажають:

Побувати в краях незнайомих
І зазнати там щастя і горя,
Та й загинуть у хвилях солоних
Білопінного синього моря.

Але ми — не того ми шукаєм,
Нас не диво заморськеє кличе.
Не прощалися б ми з нашим краєм,
Щоб не голод і горе мужиче.

І на площі шумливій — донині,
Там, де юрби вирують пістряві,—
Нам ввижається Німан, хатини
І вогні портової Лібави.

* * *

Ти довго за столом сиділа
Нерухома і скам'яніла.
І чути в тиші було,
Як годинник вицокує мірно,
Як дрібен дощик в холодні шиби стука
І як по ринві струмінь води збігає.

А ти все сиділа,—
Хотіла — й не в силі була —
Очі свої відвести
Від чорної рамки в газеті —
Криниці бездонної,
Вщерть повної горя і сліз.

Я хотів зустрітися з Вами на вулиці
В тиху блакитну ніч
І сказати:
«Бачите ці буйні зорі,
Ясні зірки Геркулеса?
Це до них летить наша земля.
І несеться за сонцем земля.
Хто ми такі?
Лише подорожники-супутники серед
небес.

Невже на землі
Суперечки і чвари, розпука і біль,
Коли ми всі разом летимо
До зірок?»

МУХА-ЗЕЛЕНУХА І КОМАР — НОСАТИЙ ТВАР

*Пресумна історія, викладена, згідно з правдою,
білоруським віршем*

Біля річки Самотічки комарі, комарі
Ведуть танці в лихоманці від зорі до зорі,
Гей, гуляють — не питають
І «товченики» співають:

«Гоп, мої товченики,
Гей, гоп, ячні,
До роботи Максимові
Товченики смачні...»

А Максим лежить на травці, позирає сонно,
Над Максимом комарики в'ються
невгомно,
І пісняр, з усіх найліпший, вже дзвенить
у вухо,
Як комарика навмисне погубила муха.

І
Захиталася соснинка боровая,
Затужила дівчинонька молодая,
Жартівлива та співуча сокотуха,

А по імені — то муха-зеленуха:
— Ой чому ж то не судилось мені долі,
Що свати мене не сватали ніколи?
А посагу пребагатого я маю:

Куц шипшини в зелен гаю скраю,
Шпарка в яблуньці — од вітру заховатись,
Лист вільшини — щоби на ніч накриватись.
Ще й по вінця повен медом кадубище —
Жолудеве величезне шкарлупище.
Того меду тільки в миску покладеться,
Зразу слини повно в роті набереться.—
Як почув про бідкання оте комарик —
Поскріб носик і за вухом, поскріб тварик:
— А чому б мені на ній не оженитись?
Певно, піде, щоб надалі не журитись.
Хоч носач я й худорлявий наостанці,
Та зате танцюю танці в лихоманці...—
Став комарик чепуритись наодинці,
Щоб під муху-щебетуху бити клинці.

II

Прилетіла муха до хати —
Аж у неї комарик носатий.
Свати-хрущі посідали на лавку,
З батьком-матір'ю говорять безугавку:
— Ми, стрільці-молодці, шукаєм куницю,
Не куницю, але дівцю.—
Гомоніли більше години,
Обернулись відтак до дівчини:

— Чи до мислі наш гість багатий?
— Запитайте у мами і тата.—
Тут горілочки всі скуштували,
А опісля й заручин діждали.
Брав жених та від мушки-дівчини
Дорогий рушничок з павутини,
Що вона на травці стелила
І на яснім сонці білила.
У неділю буде весілля.
Розходився комар, як з похмілля,—
Дріботить вихилясом щодуху,
Як ушкварить ураз «молодуху»:
 «Молодуха, молодуха моя,
 Покохала комара-гультя.
 А комар та на неї не зважає,
 Все літає собі та співає».

III

Загуділа, розшумілася діброва:
Про весілля у діброві тільки й мови.
Як віночок на муху свахи надівали,
Всі навколо аж очі повидивляли.
А як батьку-неньці вклонялась дівчина,
Розридалася жіноча родина:
— В ноги кланяюсь, матінко й тату,
Чи я вам пересиділа хату.
І навіщо було годувати,
Щоб чужій чужаниці віддати? —

Слимачих за коровайницю запросили,
І вони на диво діжу замісили.
Спритний гедзь був комаревим старшим
дружною,
Розсипавсь він дрібним маком перед
мушкою.

А метелики-бояри, а бджілки-боярки,
Шпаркі, спритні, особливо як до чарки.
А найстаршая бояриня-джмелиха
Так співала, аж кляли бояри стиха
(Де вона взялась на голову, до лиха):

«Ой багаті бояри хороші,
Та забулися взяти гроші.
Хоч не мають грошей як полови,
Та зате напідбір гонорові:
Хто копійку дає — наче гривню, вдає,
А хто гривню поклав — мов червінця,
вдавав».

А як врізали-ушкварили музики,
Знявся гамір, знявся гомін превеликий.
Джміль пузатий на басові гучно грає,
А на скрипці ловко бджілка підтягає.
Десь знайшовся їй розійшовся павучок
маленький —

На цимбалах вибиває дзеньки-бреньки.
Ловко ж коники скакали, дріботіли,
І скакали, і співали, скільки хтіли:
«Комарі скакати
Зарікаються,

Довгі ноги —
Поламаються».

Усі скачуть, де лиш бачать, тнуть підлогу,
Один коник відтоптав джмелісі ногу.
Без запросин цили гості, повні спириту,
А музика додає їм апетиту.
Вміла муха на весілля запросити,
А ще краще, кожен каже,— стіл накрити.
Всього досить, всього вдосталь для гостини:
Навіть мед був і бджолиний, і джмелиний.
Хрущ дебелий так горілки насмоктався,
Аж звалився і в куточку висиплявся.
Оси в шатах, зі стрічками за плечима,
Просто їли мушку злісними очима.
А вона побіля мужа скромно сіла,
Лиш зелененька спідничка шурхотіла.
Мурав'ївна низько звісила голівку,
Бо занадто затягнулась у шнурівку.
Та як скрикнула раптово — всіх жахнула:
Мурахівна в краплі дощичку тонула.
Все стемніло, певне, буря близько,
Краплі дощові ударили в дуплисько.
У кутку сховались гості неохоче:
Так спинилося весілля серед ночі.
А проснувшись вранці, то негайно знову
Всі пішли гуляти в хату комарову.
Перезва там була — ще й ретельна дуже,
Щоб не осудили молоде подружжя.

IV

Облетіло листячко
У діброві.
Ой, чомусь невесело
Комарові.
Як почав він з мушкою
В парі жити —
Довелося бідному
Потужити.
Не уміє мушечка
Працювати,
Тільки вміє з хлопцями
Жартувати.
Ані кросна виткати,
Ані шити,
Ані страви смачної
Наварити.
Поскріб комар голову
І питає:
— Як я з тою жінкою
Жити маю?
Де я, браття, очі мав,
Як дививсь,
Коли залицявся я
І женивсь? —
Полетів він плакати
У лісок,
Сів на дубі-нелині
Під листок.

Похилив голівоньку
І зітхнув,
Пісню сумно, жалісно
Затягнув:

«Вийду в поле та розважу своє горе,
Горе чорнеє, невимовнеє!
Ти широке, моє полечко,
На всі боки, гей, розлягаєшся,
Ти глибоко, серце, краєшся.
Де тепер з життям я розпрощаюся:
Чи у морі, чи у річці, чи в ставочку,
Що копитом при дорозі був пробитий
І по вінця буйним дощиком налитий?»

У

— Що за шум у бору учинився?
— То комарик там з дуба звалився.
Гримнув він на поміст з високості,
Потрощив, поламив ребра-кості.—
Теслі з дуба дощок натесали,
Гемблювали, труну змайстрували,
Постелили червону китайку
І прибили ще їй чорную крайку.
Гей, кладуть комара в домовину
І скликають сябрів і родину.
Комарі над труною трубили,
Світлячки краще зірок світили.
— Ви тихенько, музики, заграйте,

Моє серце украй не вражайте! —
Гірко мушка-вдова голосила,
В бога скорої смерті просила:
— Мій єдиний, моя ти дружино,
Хоч слівце ти до мене скажи-но.
Ох, ніхто по тобі не заплаче,
Тільки хмарка дрібними дощами,
Тільки мушка гіркими сльозами.—
Узяли домовину руками,
Понесли і лугами, й полями.
При дорозі могилу копали
І у ній комара поховали.
У сирюю землю зарили,
Зверху насип великий зробили.
Люди добрі шляхами минають,
Шапку скинувши, сумно питають:
— Мабуть, дуже вельможний покойник,—
Генерал, чи майор, чи полковник?
— Ні, лежить тут комарик один,
У якого був носик з аршин.

* * *

Як Базіль у поході конав,
Стороньку свою спогадав:
— Ви прощайте, прощайте, лани,
Ви прощайте, непоорані!
Мені більше вже вас не орать,
Буйним збіжжям на зорі не засівать.
Не побачу, мій луже, тебе,
Поле чисте, неозорее!
Вже ніколи до вас не ходить,
Трав зелених мені не косить.
Я прощаюсь з тобою, мій бір,
Пуще темная, дрімучая.
Не для мене там віти шумлять,
Мені сосон струнких не рубать.
Ах, прощай же, родино моя,
Ви прощайте, товариші!
Вже руками я вас не обніму,
Не доведеться більш з вами сидіти,
Жартувать, гомоніти, співати.
Гей, чолом тобі, чолом, Білорусь,
Сторонько моя безталанная!
Ні, син матері не забуває
І за неї у землю сиру лягає.
.
Як Базіль у поході конав,
Стороньку свою споминав.

МАКСИМ І МАГДАЛИНА

Гей, піду я вулицею
В чисте поле за околицю.
Край околиці і пліт, і город,
Хміль веселий повивається.
Та чому ж тебе, зеленого,
Градом-дощиком не вибило?
Ой ти, хмелю зеленесенький,
Кучерявий хмелю-хмеленьку,
Загубив ти буйну голову,
Буйну голову Максимову.
Максим у шиночку гуляє,
До товаришів своїх та гукає:
— Пива-меду в ковші наливай,
Щоб лилося через край, через край,
Пісню гучно іще заспівай,
На цимбалах пригравай, хлопці! —
Гей, як скрипнуть, загопцюють у танку —
Тільки стіни заходили у шинку.
Струни дзвінко вимовляють з-під руки,
І дрібушки вибивають чобітки.
Підківки і бряжчать, і дзвенять;
Люди добрі півколом стоять,
Підтягають, примовляючи
Та Максима похваляючи.
Він сидить — не помалу п'є,

Під цимбали у долоні б'є,
І у нього хмільна голова,
Дивні в нього такі ось слова:
— Магдо, Магдонько,
Моя квітко, моя зіронько!
Не кохатись мені із тобою,
Воєводи старого дочкою.
Нині з війтом тебе заручають,
Рушники вже виймають,
Русу косу твою пропивають.
То не травка-повитиця розплітається,—
Наше вірнеє коханнечко кінчається.
Вже не будеш гулять, як бувало,
Цілувать, як раніш цілувала,
Виходжати у сад опівночі,
Зазирати коханому в очі.
Ти біліша від білої квітки,
Брови — чорні, мов доля сирітки;
Не забути їх серцю ніколи,
Не зустріти розради ні в кого.
Лийся, пиво, течи, як ріка,
Бо туга на серці гірка! —
У хмелю Максим говоре, не чекає горя,
Та почула тую мову шинкарівна Сора.
Взяла Сора й до палацу шпарко
поманджала,
Воєводи о пригоді все переказала.
Гей, як гримне воєвода об поміст ногою:

— Наклади ж ти, ледацюго, хаме,
головою! —

Як оте почули слуги — зараз поспішали,
Ланцюгами хлопу ноги закували,
Повели на плац ярмарковий,
На поміст високий сосновий.

Люди добрі навкруги стоять.
Він іде — не йде, зупиняється;
Білі руки по боках висять,
Ноги бистрії вагаються.

Та не скаржиться бідакам Максим,
Тільки каже він про цимбали їм,
Хоче те грання почуть востаннє,
Гей, у смертний час,
У останній раз,

На останнє зі світом розстання.
Оком кинуть — дістали цимбали,
На поміст на високий поклали.
Струснув Максим кучерями — годі

плакати, годі.

Тяжко-важко, сумнесенько він заводить:

— Не вітрисько із півночі повіває —

Тихо сон у комору вступає,

Очі мені стуляє, склепляє.

То не пташка у гніздечку стрепенулася —

Мое серденько здригнулося.

Снилось мені: я обміжком іду,

Поруч жито колихається,

Поруч жито колихається,

Буїно-срібною росою оснається.
Нині сповнився сон лихий мені,
Нині сповнився, через дев'ять днів:
Через тебе, дівчино-краса,
Сльози котяться мої, немов роса.—
Тихо все — тільки струни бринять,
Тільки пісня розливається.
Люди добрі навкруги стоять,—
З болю серце розривається.
Гей, було б тобі, Максиме, не кохатись,
До вельможної дочки не залицятись.
Струснув Максим кучерями — годі
плакати, годі.

Тяжко-важко, сумнесенько він заводить:
— Магдо, Магдонько,
Моя зіронько ясна,
Моє сонечко прекрасне!
Ой від сонечка
По землі квітки розцвітають,
І від нього ж вони й посухають.
А ти, сонечко, сяєш,
Золоте і святе,
І не знаєш про те.—
Тихо все — тільки струни бринять,
Тільки пісня розливається.
Люди добрі навкруги стоять,—
З болю серце розривається.
Гей, було б тобі, Максиме, не кохатись,
До вельможної дочки не залицятись.

Струснув Максим кучерями — годі
плакати, годі.

Тяжко-важко, сумнесенько він заводить:

— Мої дітоньки, мої крихітки,
Ви наплачетесь, наголоситесь,
Бо не стане у вас татонька!
Хто вас буде годувати, одягати?
І від темної ночі укривати?
Станете ви, діти, жебраками,
Підете борами-лугами
Та гостинцями-дорогами.
А дороги ті без кінця лежать,—
Без кінця вам, діти, ниву горя жать.—
Тихо все — тільки струни бринять,
Тільки пісня розливається.
Люди добрі навкруги стоять,—
З болю серце розривається.
А як смертю Максима скарали,—
Руки білі до брами прибивали,
Руки білі до брами до міської,
Голову — до вежі вартової,
Щоб дощі йому кучері мили,
А вітри щоб сушили,
Щоб круки прилітали — очі довбали,
Усі б люди поглядали — та не забували.

ВОРОНА Й ЧИЖ

Пригода ця недавно у гаю була.

Ворона вгледіла Чижа (а Чиж на сили
небагатий)

Та й ну його питати:

— Скажи, чи я подібна до Орла? —

А знає Чиж — погані з нею жарти,

Та й власний чуб таки чогось там вартий.

— Достоту як Орел! — лякливо писнув Чиж

Із кленової крони.

— Отож-бо то! Гляди ж! —

Ласкаво сварячись, прокрикала Ворона

Та й з гаю подалася навпростець.

Почувши те, здивований озвався Горобець:

— Ти, Чиже, що? Невже очей не маєш?

Орлом Ворону називаєш! —

Зніяковівши, Чиж став так йому казати:

— Я не зобидив цим нікого.

То гріх Орла Вороною назвати,

Ворону звать Орлом — нічого.

НА ТИХІМ ДУНАЇ

1915—1917

Вірші білоруського складу

СВЯТКОВА

I

А чолом, чолом, мої гостоньки,
Та збирайтеся на розмовоньку,
На розмовоньку в хату новую,
В хату новую, з сосни рублену.
А столи у ній всі кленовії,
Під обрусами домотканими,
Домотканими, білосніжними,
З візерунками дивно-ніжними.
Вишивала я та й у сім шовків,
Вишивала я суддю-яструба.
Він і чинить суд, і за суд бере:
Що з великих птахів — то по пір'ячку,
Що з дрібніших — то й цілого хвоста.
Тут приходив мужичок-горобець,
В ноги яструбу кланявся,
На синицю-тещу скаржився.
Скарги-позову не докінчив він,
Бо почувся і тріск, і грюк,
Всі злякалися, стрепенулися,
Хто куди уздрів,— розлетілися.
Качка якось забарплася,

Та їй вона кудись заховалася, —
Її візерунків не зосталося.
Красна бесіда та й не квітами,
А прислів'ями і привітами.
Не обрусами шовковими,
А вселними розмовами.

II

* * *

У Лявона вишиванка — а по ній голубки;
Я за теє вишивала, що цілує губки.

У Семена вишиванка — а по ній листочки;
Я за теє вишивала, що цілує очки.

У Сапрона вишиванка — а по ній підківки;
Я за теє вишивала, що цілує брівки.

АГАТА

Так ішла я до ратуші хутко
Глянуть, як там горять відьмаки.
Тільки чую — гукає Марутка:
— Глянь, Агато, вродливець який!

У задумі, скучною ходою,
Одягнувши шолом золотий,
Їхав він на коні самотою
І красивий,— як Юрії святий.

Пролетіло немало вже часу,
Ох, щоб знову побачить мені
І коня його, й шатів окрасу,
І поставу, і очі ясні.

Все сиджу при вікні я щоденно
Та пряду остогидлу кужіль,
І гуде, і гуде веретено,
Як в далеких полях заметіль.

Ой навіщо я так змарнувала
Нерозважно літа молоді.
Ой чому я, чому не спитала,
Хто такий він і їде куди.

Тільки б знати — і з воску фігуру
Я найменням його охрещу,
Вийду нічкою в поле у бурю
І закляття своє прошепчу.

Та крізь свист, крізь гудіння вітриська
І крізь шум придорожніх рокит
Я почую так близько, так близько
Довгожданий той цокіт копит.

Не зазнавши спасіння, загину,
Ворожінням я душу згублю,
Але певна — його я зустріну
І нарешті скажу, як люблю.

Як займеться у небі пожежа,
Як сонце за обрій заходить,
Похмуру покинувши вежу,
У сад королівна виходить.

Ось джміль прогудів оксамитний,
А там — зеленава комашка.
З блакитного краю самотна,
Нарешті, з'являється пташка.

І як вона дзвінко співає
Про весну, кохання і муки,
Про щастя без міри, без краю,
Про першу гіркоту розлуки.

Печальна сидить королівна,—
Так серце жадає любові!
І хмуриє суворо і гнівно
Король посивілії брови.

* * *

Золотої пори
Молодії жадання!
Там немає жури,
Тільки щастя кохання.

В згадці тільки краса,
Теплі руки дівочі,
Довга руса коса,
Синюватії очі.

Неповторність ночей,
Вишень білі серпанки,
Чар коханих очей
І палкі обіцянки.

Будь, поро золота,
Повна світлими днями!
Пролітайте, літа,
Золотими вогнями!

* * *

Стужа, сутінь... Я знов знемагаю.
В серці — дум невиносний тягар.
Заварити б гарячого чаю,
Розігріти б хутчій самовар.

Заспіває він тонко і тихо,
Блисне вогник насподі тайком,—
І розвіється в сутінках лихо
Над моїм обігрітим кутком.

* * *

Непогожий вечір. Щось-то я журюся!
Ледве чутним співом смуток розганяю:
«Ой летіли гуси та з-під Білорусі,
Сколотили воду в тихому Дунаю».

Є любов на світі, зрада і розстання;
Всього ще в житті нам трапиться багато...
Вже співаю вголос про чиясь кохання,
Вже не годен туги піснею сховати.

* * *

Ми говоримо вдвох при вогні в тишині.
Ти галунку старанно малюєш мені.

Невеселі твої молодії літа.
І на тебе щоднини нудьга наліта.

Що, підступна, з тобою зробила вона?
Де поділась душа, молода і ясна?

Ти понуру галунку тримаєш в руці —
Хмурі барви її, неяскраві взірці.

Чи монашка стара малювала її?
Пошкодуй же літа молодії свої.

Бо життя молоде пролетить, пробіжить,—
Не забудь же веселих ти барвів зажить.

* * *

Що ж, пора вже й додому збиратись,
Вечір пізній. Утомлена ти,
Ех, якби ти могла здогадатись,
Як не хочеться звідси іти!

Там, надворі,— ні студінь, ні буря,
Там — самотність маркітна така,
Що й не відаю, як я, понурий,
До свого доберуся кутка.

Думам знову і знов закружлятись,
Серце знов заболить, ну, а ти,
Ех, якби ти могла здогадатись,
Як не хочу я звідси іти...

* * *

Все минає — і радощі й муки.
Але в пам'яті — вічна лиш ти,—
Темні брови та білії руки
Й на голівці — проділ золотий.

ПОГОНЯ

Як за долю коханого краю
Знов тривога охопить мене,
Гостру Браму відразу згадаю,
Де вояцтво на конях жене.

В білій ліні проносяться коні,
Рвуться, б'ються і тяжко хриплять.
Стародавньої Литви Погоні*
Не спинить, не розбить, не здолать.

В далечинь неосяжну мчите ви,
Перед вами й за вами — літа...
Той, кого здоганяєте, де він,
І куди ваша путь проліта?

Білорусіє! Мо, понеслися
За твоїми дітьми навздогін,
Що забули тебе, відреклися,
Продали і віддали на скін?

Бийте в серце їх, бийте мечами,
Щоб чужинцями дітям не стать,

* Стародавньої Литви Погоні. В старому Вільні на мурі Гострої Брами висічено міського герба — вояків на скачучих конях. Герба цього Вільно отримало ще за часів Великого Князівства Литовського, і зветься він — Литовська Погоня.

Хай почують, як в серці ночами
За вітчизну їм рани болять.

Рідна мати, матусе-країно,
Біль у серці не стихне тепер...
Ти прости, ти прийми свого сина
І дозволь, щоб за тебе умер.

Все летять і летять тії коні,
Срібна зброя далеко гримить...
Стародавньої Литви Погоні
Не розбить, не здолать, не спинить.

СТРАТИМ-ЛЕБІДЬ

То не ангел у сурму сурмив,—
З хмари бог старому Ною говорив:
— Переповнена вщерть чаша гніву мого
На людські гріхи та сваволю їх.
Ось проб'є хвилинка суворая,
Линуть з неба зливи безмірні
І од бруду чорного смердючого
Вмиють землю всю, білий-вільний світ...—
Починав тут Ной будувать ковчег
З того дерева ще й ліванського.
Завширшки ковчегові було ліктів сто,
А завдовжки — більше тисячі.
Та забрав туди Ной звірів і птахів,
Щоби рід їх із землі не щез,
Щоб не плив до нього з моря синього
Стратим-лебідь — гордий, дужий птах.
Його звичаї — орлині,
Його втіхи — соколинні.
Пір'я-пір'ячко біліється,
Вранці сяє — ніби золото.
А в його крилі — триста трое пер,
Як махне крилом — наче бір шумить,
Другим він махне — враз метелиця.
Як пішли дощі — потекла вода,
Розлилася більше повені,
Залила вона луки-вибалки,

Луги-вибалки, всі ліси-бори;
Уже вище гір піднімається.
В небі зграї птахів літають,
Ячать жалісно, од нудьги квилять,
Виглядають звідтіль та притулочку.
А по всій землі тільки хвилі б'ють,
Тільки хвилі б'ють білопінні,
Та по них — міцний, смілий плаває
Стратим-лебідь — гордий, дужий птах.
Як махне крилом — наче бір шумить,
Другим він махне — враз метелиця.
І насіло вмить тут на лебеда
Дрібне птаство всею зграєю.
Лебідь з сили вибивається,
День він плаває, другий-третій день,
На четвертий день став просить-молить:
— Ви злетіть хоча б на годиноньку,
Вибиваюсь я із останніх сил.
Дайте грудям ви, гей, вільніш зітхнуть!
Дайте крилам ви ширше, гей, махнуть! —
Не послухали птахи лебеда.
Потемніло йому у очах,
Крила, врешті, надломилися,
Голова його похилилася,
І пішов на дно моря синього
Стратим-лебідь — дужий, гордий птах.

Од усіх тепер потомки є,
Та нема одних лиш — Стратимових.

* * *

Білим цвітом сповита калина,
Та біліш од калини Марина.
— Чом же ти, наче зірка, ясна?
— Я не знаю,— сказала вона.

Раз вернулася пізно Марина,—
У волоссі ж біліє калина.
— Чом же ти, наче зірка, чудна?
— Я не знаю,— сказала вона.

Та не вік зацвітає калина,—
Не вплітає вже квітів Марина.
— Чом же ти, наче зірка, сумна?
— Я не знаю,— сказала вона.

А коли облетіла калина,
Отруїлася зіллям Марина,
І, як зірка, поблідла, сумна,
В домовині лежала вона.

ДВІЙНЯТА

Несміло я тепер ставлю
Під оповіданнями, віршами й статтями
Свій підпис — Максим Богданович.

Хочу — і соромлюся, й боюся,
І не можу поставити Ваше ім'я.
А мені було б радісно до болю
Бачити його поруч зі своїм.

Іще хлоп'ятком я чув,
Що є на небі двійнята-зорі,
Котрі такі близькі поміж собою
І так суцільно зливають своє світло,
Що нам здаються одною зіркою.

Доля їх — це ж бо й наша доля.
Ви, й самі того не примічаючи,
Так багато дали мені,
Так наповнили собою моє життя,
Що чи ж зможу я показати,
Заглянувши в свою душу:
Що там Ваше і що моє?
Ось чому я почуваю себе винним,
Коли ставлю під різними творами
Тільки свій підпис — М. Богданович.

Але нехай же знають люди,
Читаючи їх,
Що це для них зорі-двійнята
Одною світили зорею.

* * *

Щоб загоїть на серці рани,
Забуть про долі прикрий глум,
Приходьте до костюлу Анни!
Там щезнуть тіні чорних дум.
Як легко вгору і прекрасно
Підносить він чоло своє!
І обрис веж у небі ясно
Суворим зламом постає,
А їх шпилі такі високі
Так тонко в небеса вп'ялись...

* * *

Той потічок, що раніше котив в океан свої хвилі,
Висох, навіки пропав; не ласкають тремтливі
струмочки
Дужого тіла його, бо злетіли на променях вгору
Парою чистою й там поробилися зграйкою
хмарок.
Сили ж не мають вони океан позабуть
неспокійний,—
Навіть у небі — і то відбиваються в гладі
дзеркальній.

* * *

Поряд гримливої хмари — легенька прозора
хмарина
Мчала кудись, і на сонці обоє горіли нетлінно.
Прагнули злитись вони, з'єднатися в хмару
могутню,
Та розметав їх далеко вістряга, підкравшись
нечутно.

Дощиком, наче сльозами, одна пролилась над
землею;
Лунко розкотами грому озвалася друга за нею.
І поодинці загинули хмари оті безталанні,
А вістряган реготав переможно при їхнім
конанні.

* * *

Досить вже, брати, чужинцям ми
служили,
Досить вже пошани їм придбали;
Не свою — чужинську долю боронили,
Під чужими стягами вмирили.

* * *

Ви так часто дивились у люстро,
І ніколи іще — в мої очі,
Де Ви також відбиваєтесь
У чорних блискучих зіницях —
Цих дрібнесеньких круглих люстерках.
Але згине з люстра Ваш образ
Й слідів не покине,
А в моїй душі
Йому вже не зникнуть.

* * *

Вашій тітці, здається, вельми приємно
Робити обшук у моїм серці.
Іще вчора вона мені казала:
«Признайтесь, що Ви покохали Аню!»

* * *

Моя господине,
Тетяно Р-на!
В одному музеї я бачив
Над японською вазою напис:
«Просимо не доторкатись».
Те ж скажу і про кохання.
Кохання — сердечна справа,
А серця людського так само
Не можна руками торкатись.
Тактовні люди це все розуміють,
А нетактовним — нагадують.

* * *

Буду снити днями і ночами.
І прийду. Що хочеш, те й роби.
Хочеш — душу розтопчи ногами,
Хочеш — муч, а хочеш — погуби.

* * *

Чи знаєте Ви, кароока пані,
Що бувають не тільки лиш темні очі,
Але й темні зорі,
Що інколи охоплюються ясним світлом.

В цю мить
Вони, можливо, не менш чудові,
Ніж Ваші висічені з темного каменю очі,
В яких раптово засвічується вогник.

Не полетить на нього моя душа
І кволих крилець своїх не опалить.
Багато на світі є всяких вогнів,
І кожним з них зачарований я —
Ваш пісняр.

РУСАЛКА

Так маркітно мені в глибині;
Про весну марю в тиші на дні;
Я весною гойднусь-колихнусь,
Зелен зіллям замаюсь, вчепурюсь.
Біла з темної вийду води,—
Бачу: в ліс ідуть людські сліди;
Я за ними з річки кпнусь притьмом:
Блудні вогники, заблимайте кругом!
Я людей відшукаю, знайду,
Одурю їх, осліплю їх на біду.
І туди, де ляже невидь, мла,
Де зелений хрест ялиця підняла,—
Всіх туди заманю, заведу:
— Ви забавте-но мене, молоду!
Ох, як стану обіймати, цілувать —
Будуть корчитись, стихати і вмирать.
А я гучно сміюсь досхочу,
Обіруч їх не пускаю, лоскочу!
Пречудова забава була!
Пречудові ви, мертві тіла!
Та зірниця вже кидає тінь —
Знов лягати я мушу в глибінь.
Ридма плачу я, повна нуди,
Б'юся персами, рвуся з води!

* * *

— Білорусь-мати! Тяжко синові твоєму
Дивитись на рідний край...

* * *

Ти не згаснеш, ясная зоряно,
Ти іще освітшш рідний край.
Білорусь моя! Країно-бранко!
Встань і вільний шлях собі шукай.

* * *

Упало з грудей пана бога,
Порвавшись, намисто зірок,
Які розкотились по небі,
По простору синіх толок.
І якось маркітно і пильно
На край наш бездольний зорять.
Що ж чують вони там, що бачать?
Чого все тремтять і тремтять?..

У ніч холодну на широкім, темнім полі
Я ліг коло багаття й стіх у напівсні.
Вогонь усе сідав... нарешті згас поволі...
І враз зробилось якось весело мені.

Хай, сірий попеле, все вогнище собою
Надовго ти зумів, як ризою, покрить,—
Та знаю я, що там вогонь під нею рóїть,
Та знаю я, що там червоний жар горить.

Хай череда годин нудних, понурих, сірих,
Як попіл, клалася на душу увесь час,
Ховаючи отак вогонь гарячий віри,—
Його й не видно хай... а все ж він не загас.

КНИГА

Псалтир, оправлений в руду гладеньку шкіру,
Я взяв і сріберні пряжки йому розняв,
Кириличних письмен збагнув простоту щиру;
Пах воску й ладану солодкого вдихав.

Ось псальма чарівна: «Як олень той шукає
Ясного кладезя, так бога прагну я».
Як ліпота жива утіху нам вертає!
Як поривається вперед душа моя!

Аж бачу при кінці безхитрую дописку,
Що «душу рятував писанням цих рядків
Раб божий дяк Гапон у місті Вовковиську
В сім тисяч сто і восьмий рік з початку днів».

ДІД

День видався таки жаркий:
Вже дід і той зволікся з печі,
Сів на осонні край ріки
І грів під свиточкою плечі.

Синівся ліс, текла вода,
Травою пахло і ріллею...
Старому ж навіть не шкода́,
Що скоро стане він землею.

ПУГАЧ

Спалахнули кров'ю очі. Ось з ялини
Гук розлігся, повен сміху й туги.
В далину жахний той голос лине,
Аж луна встає на всю округу.

Лячно ждеш кінця такої ночі.
Йде, здається, сам лісун великий.
Червоніють, відбивають кров'ю очі,
Сміх не мовкне, і глухий, і дикий.

* * *

Теплий вечір, тихий вітер, свіжий стіг,
Мене спати ви поклали на землі.
Не куриться світлий пил уздовж доріг,
В небі місяця проглянув блідий ріг,
В небі тихо зорі розцвіли.

Котиться сльоза вогнистої зорі,
Прошуміла м'яко крилами сова;
Бачу я, з природою з'єднавшись на порі,
Як тремтять од вітру зорі угорі,
Чую в тиші, як росте трава.

* * *

Оглянись — и мир вседневный
Многоцветен и чудесен.

А. Фет

Привіт тобі, життя на волі!
Вгорі — дубові шати віт,
Видніє небо, гори, поле
Крізь листя сіть.
Лахмітки тіней на полянах,
Сховавши золото, лежать;
Його шари з-під латок драних
Аж палахтять.
Під вечір віяло червоне
У небі сонце розгнітить —
І вітер схопиться спросоння,
У даль помчить.
Коли ж поблідне жар зокола
І темна зробиться вода,
Тоді засяє сріблом голок
Зір череда.
Тоді так само прилюб'ється,
І тінь і блиск згубивши десь,
Той день, що має народиться,
І зниклий день.

МЕЖІ

Всю землю зором охопи:
Он хату щільно обступив
Паркан із гострими шпилями,
Усипаний побитим шклом.
Дивися — онде за селом
Полями
Ідуть обніжки вздовж і навскоси;
Ровами посмуговані ліси,
І стопудова брила ділить чисті луки,
Що ген за синій обрій простяглись.
Ряди багнетів уп'ялись,
Неначе загребущі руки,
У прикордоння всіх держав.
Дивися: то — межа.
Не змірять вільного роздолля
Довкола нас,— а чоловік
Все плів тини, копав рови за роком рік,
Не знав ніколи щастя-долі
І жив, лякливий вовкулак,
Серед людей, як між собак.
Все кляв, лихий, підступний, хтивий,
Такий зрадливий.
Усі були йому чужі,
Хто міг сягти його межі.
О, що там діється за тихими тинами!

Завжди — тяжкий, надсадний труд;
Конає в злиднях чесний люд,
Що мозолястими руками
Створив найкращі скарби на землі —
Посіяв збіжжя на ріллі,
Заводів димарі підняв до неба,
Протяг в степу дзвінкі мережі залізниць,
А сам, безсило впавши ниць,
Забув, що рятуватись треба.
Дивись: по всій землі святій
Гуляють хвилі золоті —
Достиглого колосся море.
Шумують луки і ліси...
Та скільки ще того добра, тії краси!
А люди гинуть в злигоднях і горі
Од вікової сліпоти,
Бо межі скрізь, бо скрізь дроти.

СОНЕТ

Серед пісків в Єгипетській землі,
Де хвиля Нілу плюскає півсонна,
У горщику в гробниці фараона
Знайшли зерно в тисячолітній млі.

Хай зерна ті і висохлі, й малі,
Живуца сила, звільнена з полону,
Проснулась в них, землі сягнувши лона,
І позернила колос на ріллі.

Це — символ твій, о краю мій забутий,
Народний дух, важкі розбивши пута,
Я впевнений — вже не засне повік;

Він, ніби джерело дзвінке й прозоре,
Що, враз пробившись, вироста в потік,
Усе зміта і вільно рине в море.

СЛУЦЬКІ ТКАЛІ

Не жити їм у рідній хаті,
Не чути діток голосів.
Вони у панський двір узяті
Ткать золотисті пояси.
Ідуть, мов з тягарем, хвилини.
Про щастя вже забувши сні,
На перський лад свої тканини
Широкі сумно тчуть вони.
А за стіною шлях у поле,
Шумить черемха край вікна,—
І думка лине мимоволі
Туди, де розцвіла весна.
Там зараз весело і мило:
Сіяють сріблом ручаї
І піднімають в житніх хвилях
Волошки чашечки свої...
Там щирий бір шумить суворо...
І човник мимохідь літа,
І замість перського узору
Волошка рідна зацвіта.

КРАЮ МІЙ РІДНИЙ!
МОВ ПРОКЛЯТИЙ БОГОМ...

Краю мій рідний! Мов проклятий богом —
Скільки зазнав ти неволі.
Хмари, болото... Над житом убогим
Вітер гуляє на волі.

Поруч розкинулись села злиденні.
З жалю стискаються груди! —
Верби, тополі, хатини нужденні,
Всюди похнюплені люди...

Скільки зробили їх чорнії руки,
Як натрудилися спини;
Скільки примусили витерпіть муки
Пущі, каміння, низини.

Глянь тільки оком на рідні простори —
Стиснеться серце від туги:
Скільки побачиш усюди ти горя,
Скільки неправди й наруги.

В пісні співають, як сина вдовиці
Янка любов погубила;
Там, де сумує калина-сестриця,
Бідного хлопця могила.

В казці тутешній про щастя і згоду
Серце новин не почує.
Стиснуло дихання горе народу,
Горе усюди панує.

Хвилі його розлилися, як море,
Рідний наш край затопили...
Браття! Чи наше здолаємо горе?
Браття! Чи стане нам сили?!

ОЗЕРО

В чаші тьмяній і глибокій
Плюска й піниться вино;
Хмелем зимним і прозорим
Вибуйновує воно.

Осока безмовно гнеться,
І шумить високий бір,
А в душі моїй не мовкне
Струн веселих перебір.

* * *

І знову я на тій садпбі,
Де роки першії пройшли:
Там стіни мохом поросли,
Веселкою ряхтіють шиби.
Усе в пилу. І враз мені
Так сумно, сумно в тишині.
Я в сад пішов. Скрізь глухо, дико,
Усе травою заросло.
Немає, що колись було,
І тільки напис «Вероніка»,
Який на липі шрамом став,
Розказував про ті літа.
Ти, дерево, рости і дужчай,
Як монумент живий, вставай,
До неба напис піднімай,
Хай співом стане правда суца:
Чим більше днів, ночей згоря,
Тим вище милої ім'я.

З М І С Т

Речник Білоруського відродження. Іван Денисюк 5

У ЗАЧАРОВАНИМ ЦАРСТВІ

«Ви, хто любите надибать...» Переклад Р. Лубківського	21
«Луками в травах м'яких...» Переклад Г. Кочура	22
«Плакало літо, поля покидаючи...» Переклад В. Чабаненка	23
«Деся у хмарах живуть павуки...» Переклад Г. Кочура	24
Розрита могила. Переклад В. Чабаненка	25
«Ніч. Горить каганець, червоніє...» Переклад І. Гнатюка	26
Зимова дорога. Переклад І. Гнатюка	27
Взимку. Переклад І. Гнатюка	28
Перед повинню. Переклад В. Лазарука	29
«Підніми тільки очі угору...» Переклад Г. Кочура	30
«Понад білим пухом вишень...» Переклад В. Лазарука	31
Романс. Переклад Р. Лубківського	33

ЗВУКИ БАТЬКІВЩИНИ

«Сумно так, а в серці тихо смуток ще й співає...» Переклад В. Чабаненка	35
«Ти не куй мені, зозуле сива...» Переклад Б. Осечкіна	36
Ян і мати. Переклад І. Гнатюка	37
«Серце нис, серце крається від болю...» Переклад В. Чабаненка	38

СТАРА БІЛОРУСЬ

Літописець. <i>Переклад Д. Паламарчука</i>	39
Переписувач. <i>Переклад В. Борового</i>	41
«Звечоріло в тиші, спека спала...» <i>Переклад В. Лучука</i>	42
«По зрубі, в пралісі густім...» <i>Переклад В. Лучука</i>	44
«Вир людський обопіль тротуари залив...» <i>Переклад В. Лучука</i>	46
У Вільні (Сонет). <i>Переклад Р. Лубківського</i>	47
Завірюха. <i>Переклад В. Лазарука</i>	48
«Із склянкою сів хлопчик біля ганку...» <i>Переклад Є. Осечкіна</i>	49
«Зрізають галузки тополі одну по одній...» <i>Переклад В. Чабаненка</i>	50
«Лютуйте, грози, знов і знову...» <i>Переклад Я. Січевлюка</i>	51
«Не блищить в смеркання пору, не палає серед ночі...» <i>Переклад Р. Лубківського</i>	52
«Напилося сонце із криниць холодних...» <i>Переклад І. Гнатюка</i>	53
«Давно вже тілом я хворію...» <i>Переклад М. Волощука</i>	54
«Коли поверг у прах Геракл-титан Антея...» <i>Переклад В. Чабаненка</i>	55
«Не вік тобі, людино, жить...» <i>Переклад І. Гнатюка</i>	56
«Сліпуча свічка рівно блима...» <i>Переклад В. Лучука</i>	57

ВОЛЬНІ ДУМИ

«Ви, панове, аж за овид позираєте...» <i>Переклад В. Лучука</i>	58
«Нас довго кидало у морі...» <i>Переклад В. Лазарука</i>	59

«Була колись пора: снігами в завірюху...»	
<i>Переклад І. Гнатюка</i>	60

СТАРА СПАДЩИНА

Пентаметри. <i>Переклад Р. Лубківського</i>	61
Сонет («На чорноті сонливого болота...») <i>Переклад Б. Степанюка</i>	62
Октава. <i>Переклад Р. Лубківського</i>	63
Терцини. <i>Переклад Р. Лубківського</i>	64

МАДОННИ

В селі. <i>Переклад В. Лучука</i>	65
Вероніка. <i>Переклад Р. Лубківського</i>	68

ВІРШІ РІЗНИХ РОКІВ

(1908—1917)

Прийде весна. <i>Переклад В. Чабаненка</i>	75
Мої пісні. <i>Переклад Л. Черсватенка</i>	76
Ніч. <i>Переклад І. Гнатюка</i>	77
На чужині. <i>Переклад В. Чабаненка</i>	78
Над могилою. <i>Переклад В. Чабаненка</i>	79
3 пісень білоруського мужика	
І. «Гнусь, аж поки навік не порветься...»	
<i>Переклад Б. Степанюка</i>	80
ІІ. «В багатих я хліба просив, як жебрак...»	
<i>Переклад Б. Степанюка</i>	81
Осінньої ночі. <i>Переклад В. Лазарука</i>	82
Старість. <i>Переклад І. Калинця</i>	83
«Дощ у полі і холод... Імла...» <i>Переклад В. Чабаненка</i>	84
Зміїний цар. <i>Переклад Б. Степанюка</i>	85
Вечір. <i>Переклад І. Стасів</i>	86
Моя душа. <i>Переклад В. Чабаненка</i>	87
«О лялечко жива! Не душу й серце...» <i>Переклад Р. Лубківського</i>	88

Над могилою мужика. <i>Переклад В. Чабаненка</i>	89
«Заросла бур'янами могила...» <i>Переклад В. Чабаненка</i>	90
Романс. <i>Переклад В. Чабаненка</i>	91
Срібні змії. <i>Переклад В. Борового</i>	92
«Не журись, що хмари...» <i>Переклад С. Осечкіна</i>	93
Сонет («Замерзла за ніч гамірна криниця...») <i>Переклад І. Гнатюка</i>	94
«Вчора щастя тільки глянуло несміло...» <i>Переклад В. Чабаненка</i>	95

З ЦИКЛУ «УСМІШКИ»

I. Пан і мужик. <i>Переклад В. Чабаненка</i>	96
II. «Чому у нас закам'янілості...» <i>Переклад В. Чабаненка</i>	96
III. Бесіда. <i>Переклад В. Чабаненка</i>	96
Тріолет. <i>Переклад І. Стасів</i>	97
С. Полуянові (Тріолет). <i>Переклад В. Чабаненка</i>	98
«Народе, відколи твій рід...» <i>Переклад Р. Лубківського</i>	99
Простенький віршик. <i>Переклад Г. Кочура</i>	100
«Мені в різдвяну ніч ти ворожила...» <i>Переклад О. Сенатович</i>	101
Сонет («Звабливі очі сяють лиш мені...») <i>Переклад Р. Лубківського</i>	102
Емігрантська пісня. <i>Переклад В. Чабаненка</i>	103
«Ти довго за столом сиділа...» <i>Переклад І. Калинця</i>	104
«Я хотів зустрітися з Вами на вулиці...» <i>Переклад І. Калинця</i>	105
Муха-зеленуха і комар — носатий твар. <i>Переклад В. Лучука</i>	106
«Як Базіль у поході конав...» <i>Переклад О. Сенатович</i>	114

Максим і Магдалина. <i>Переклад С. Литвина</i>	115
Ворона й Чиж. <i>Переклад М. Василенка</i>	120

НА ТИХІМ ДУНАЇ

(1915—1917)

Вірші білоруського складу

Святкова. <i>Переклад Є. Оссчіна</i>	121
«У Лявона вишиванка — а по ній голубки...» <i>Переклад В. Чабаненка</i>	122
Агата. <i>Переклад О. Сенатович</i>	123
«Як займеться у небі пожежа...» <i>Переклад</i> <i>В. Лазарука</i>	125
«Золотої пори...» <i>Переклад В. Чабаненка</i>	126
«Стужа, сутінь... Я знов знемагаю» <i>Пере-</i> <i>клад І. Гнатюка</i>	127
«Непогожий вечір. Щось-то я журюся!» <i>Пе-</i> <i>реклад Г. Кочура</i>	128
«Ми говоримо вдвох при вогні в тишині» <i>Переклад О. Сенатович</i>	129
«Що ж, пора вже й додому збиратись...» <i>Переклад Р. Лубківського</i>	130
«Все минає — і радощі й муки» <i>Переклад</i> <i>Р. Лубківського</i>	131
Погоня. <i>Переклад Р. Лубківського</i>	132
Стратим-лебідь. <i>Переклад Р. Лубківського</i>	134
«Білим цвітом сповита калина...» <i>Переклад</i> <i>Р. Лубківського</i>	136
Двійнята. <i>Переклад Р. Лубківського</i>	137
«Щоб загоїть на серці рани...» <i>Переклад</i> <i>Р. Лубківського</i>	139
«Той потічок, що раніше котив в океан свої хвилі...» <i>Переклад Я. Січевлюка</i>	140
«Поряд гримливої хмари — легенька прозора хмарина...» <i>Переклад Л. Череватенка</i>	141
«Досить вже, брати, чужинцям ми служи- ли...» <i>Переклад В. Лучука</i>	142

«Ви так часто дивились у люстро...» <i>Переклад Р. Лубківського</i>	143
«Вашій тітці, здається, вельми приємно...» <i>Переклад Р. Лубківського</i>	144
«Моя господинс...» <i>Переклад В. Лучука</i>	145
«Буду снити днями і ночами» <i>Переклад Р. Лубківського</i>	146
«Чи знаєте Ви, кароока пані...» <i>Переклад І. Гнатюка</i>	147
Русалка. <i>Переклад В. Лучука</i>	148
«Білорусь-мати! Тяжко синові твосму...» <i>Переклад Р. Лубківського</i>	149
«Ти не згаснеш, ясна зоряно...» <i>Переклад В. Лучука</i>	150
«Упало з грудей пана бога...» <i>Переклад Д. Чередниченка</i>	151
«У ніч холодну на широком, темнім полі...» <i>Переклад Д. Чередниченка</i>	152
Книга. <i>Переклад Л. Череватенка</i>	153
Дід. <i>Переклад Л. Череватенка</i>	154
Пугач. <i>Переклад О. Довгого</i>	155
«Теплий вечір, тихий вітер, свіжий стіг...» <i>Переклад Д. Чередниченка</i>	156
«Привіт тобі, життя на волі!» <i>Переклад Д. Чередниченка</i>	157
Межі. <i>Переклад М. Шудрі</i>	158
Сонет («Серед пісків в Єгипетській землі...») <i>Переклад Д. Паламарчука</i>	160
Слуцькі ткалі. <i>Переклад С. Литвина</i>	161
Краю мій рідний! Мов проклятий богом... <i>Переклад С. Литвина</i>	162
Озеро. <i>Переклад Л. Череватенка</i>	164
«І знову я на тій садибі...» <i>Переклад Д. Чередниченка</i>	165

МАКСИМ АДАМОВИЧ
БОГДАНОВИЧ

Л и р и к а

(На українському мові)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор М. Д. Томенко
Художник Ю. Г. Логвин
Художній редактор Б. Л. Тулін
Технічний редактор О. І. Дубова
Коректори Л. М. Кирилець,
О. Т. Супруненко

Виготовлено на Київській
книжковій фабриці «Жовтень»
Комітету по пресі
при Раді Міністрів УРСР,
Київ, Артема, 23-а.

Здано на виробництво 13/III 1967 р.
Підписано до друку 27/VII 1967 р.
Папір машинно-крейдяний.
Формат 60×84¹/₃₂.
Фізичн. друк. арк. 5,375.
Умовн. друк. арк. 5,014.
Обліково-видавн. арк. 3,756.
Ціна 58 коп. Замовл. 1132.
Тираж 6000.

58101.

